

Monitor bibliotheeknetwerk Zuid-Holland 2018

**Monitor
bibliotheek-
netwerk
Zuid-Holland
2018**

**Wij werken
aan de
toekomst van
bibliotheeken**

Hoofddorp,
mei 2020

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Samenvatting en conclusies	4
3	Onderzoeksmethode	7
	3.1 Bronnen	7
	3.2 Definities.....	8
4	Algemene gegevens	9
	4.1 De bibliotheken in Zuid-Holland.....	9
	4.2 Overzicht van de absolute kentallen voor 2018 in Nederland en Zuid-Holland	10
5	Spreiding	12
	5.1 Aantal bibliotheekorganisaties.....	12
	5.2 Afstand tot aan de bibliotheek.....	13
	5.3 Openingsuren per week.....	14
6	Leden en drempeloverschrijdingen	15
	6.1 Aantal leden	15
	6.2 Bereik.....	17
	6.3 Aantal drempeloverschrijdingen.....	18
7	Uitleningen en collectie	20
	7.1 Fysieke uitleningen.....	20
	7.2 Uitleningen e-books	22
	7.3 Fysieke collectie	23
8	Kernfuncties	25
	8.1 Totaal aantal activiteiten	25
	8.2 Activiteiten per kerntaak	27
	8.3 Aantal samenwerkingspartners in 2018	30
	8.4 Verdieping op basisvaardigheden voor volwassenen	32
	8.5 Verdieping op aanbod VVE	33
	8.6 Verdieping op de samenwerking met het PO	34
9	Bedrijfsvoering	35
	9.1 Aantal medewerkers in loondienst	35
	9.2 Aantal vrijwilligers.....	40
	9.3 Baten en lasten.....	42
	Bijlage 1: Samenvatting beleidsplannen bibliotheken	49
	Bijlage 2: Samenvoegingen van gemeenten in Zuid-Holland	53
	Bijlage 3: Gemiddelde afstand tot aan de bibliotheek	55
	Bijlage 4: Gebruikte bronnen	57

1 Inleiding

De provincie Zuid-Holland heeft in het Toetsingskader provinciale ondersteuningsinstelling Zuid-Holland aangegeven dat zij een betrokken en goed geïnformeerde overheid wil zijn. Om dit te bereiken heeft de provincie Zuid-Holland aan Probiblio gevraagd om een beeld te geven van het bibliotheeknetwerk in Zuid-Holland. Probiblio doet dit op een aantal manieren. Dat gebeurt onder andere via deze monitor. Daarnaast vinden er andere onderzoeken plaats, zoals de thema-onderzoeken (tot nu toe 'leefbaarheid', 'eenzaamheid', 'digitale basisvaardigheden', 'laaggeletterdheid', 'geletterdheid jeugd 0 t/m 6 jaar', 'geletterdheid jeugd 7 t/m 12 jaar', 'geletterdheid en leesbevordering mbo', 'digitale geletterdheid', 'Voortijdig Schoolverlaten', Transitie naar een duurzame samenleving') en de tussentijdse monitoring en verantwoording door Probiblio richting de provincie Zuid-Holland. De jaarverslagen van de bibliotheken vormen een andere informatiebron voor de provincie.

Met deze informatie kan de provincie vorm geven aan haar wettelijke (netwerk)taken zoals opgenomen in de Wsob, om de dienstverlening van Probiblio aan te laten blijven sluiten op de wensen en behoeften van de openbare bibliotheken en hun gemeenten in Zuid-Holland.

De voorliggende monitorrapportage is gebaseerd op gegevens die openbaar en beschikbaar zijn voor de bibliotheekbranche. Het betreft met name de openbare Wsob-cijfers die de KB verzamelt en, onder andere, via het [Dashboard Bibliotheekstatistiek](#) op [bibliotheekinzicht.nl](#), online publiceert. Deze rapportage biedt een verdieping op de bestaande rapportages van onder andere de KB, die zich richten op geheel Nederland. Het gaat om cijfers over 2018, de meest recente cijfers die vanuit de Wsob beschikbaar zijn. De cijfers over 2019 komen in het najaar van 2020 beschikbaar, waardoor de ontwikkelingen in 2019 in dit rapport nog niet zichtbaar zijn.

Deze rapportage geeft – voor zover beschikbaar vanuit de diverse landelijke KB-enquêtes – inzicht in de resultaten en ontwikkelingen van de functies van de bibliotheek die zijn benoemd in de Wsob.

2 Samenvatting en conclusies

Spreiding

De spreiding en het bereik van bibliotheken binnen Zuid-Holland is goed in vergelijking met Nederland als geheel.

Het aantal vestigingen in Zuid-Holland is sinds 2015 met 9% gestegen, met name tussen 2015 en 2016. Maar ook daarna zet de stijging geleidelijk voort. Deze stijging zien we het sterkst terug in het stedelijk gebied en voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied. Binnen het landelijk gebied werken de bibliotheken gemiddeld voor 4,6 gemeenten en binnen het stedelijk gebied voor 1,4 gemeente.

De gemiddelde afstand tot een bibliotheek is in Zuid-Holland sinds 2015, afgerond, 1,6 kilometer. Dit is minder dan in totaal Nederland (1,9 km), wat te verklaren is vanuit het stedelijke karakter van Zuid-Holland. De afstand is in het landelijk gebied van Zuid-Holland logischerwijs groter (1,9 km) dan in het stedelijk gebied (1,4 km).

Het aantal openingsuren per week is sinds 2015 met 25% toegenomen in Nederland en met 39% in Zuid-Holland. Vooral in het landelijk gebied en bij bibliotheken met een klein verzorgingsgebied is het aantal openingsuren fors toegenomen maar ook in het stedelijk gebied en bij bibliotheken met een groot verzorgingsgebied zien we een toename. Dit komt mede doordat het aantal vestigingen wat is toegenomen evenals het aantal bibliotheken dat in een multifunctionele accommodatie zit. Dit laatste biedt mogelijkheden voor ruimere openingstijden.

Leden en bezoeken

In 2018 telden de 23 openbare bibliotheekorganisaties in Zuid-Holland in totaal ruim 670.000 leden, wat min of meer gelijk is aan 2015, na een lichte stijging tussen 2017 en 2018. Voor totaal Nederland zien we een lichte daling. In het landelijk gebied stijgt het aantal leden sinds 2015 met 8% en in het stedelijk gebied daalt dit met 4%. Het aantal jeugdleden is sinds 2015 met 3% gestegen en het aantal volwassen leden met 5% gedaald (in heel Nederland met 9%). Ruim 6 op de 10 leden zijn jeugdleden.

Het ledenbereik van de bibliotheken in Zuid-Holland is in 2018 18,4% (in 2015:18,8%). Dit is wat lager dan het bereik in totaal Nederland: 21,3%.

Sinds 2015 is het aantal bezoeken aan de bibliotheek zowel in Zuid-Holland als in Nederland duidelijk gestegen, met name tussen 2015 en 2016 en tussen 2017 en 2018. In 2018 waren er in de Zuid-Hollandse bibliotheken ruim 13,8 miljoen drempeloverschrijdingen wat 14% meer is dan in 2015. De groei is wat groter in het landelijk gebied en bij bibliotheken met een groot verzorgingsgebied.

Collectie en uitleningen

De gezamenlijke collectie van (fysieke) boeken, muziekcd's, dvd's en bladmuziek van de Zuid-Hollandse bibliotheken is sinds 2015 met 4% gedaald tot bijna 4,4 miljoen items. Dit komt door een vrij sterke daling tussen 2016 en 2017. Ten opzichte van 2017 (4,3 miljoen items) is de fysieke collectie juist iets gestegen. Ook voor heel Nederland is de collectie sinds 2015 iets gedaald. De afname van het aantal materialen in bezit van de bibliotheken in zowel Zuid-Holland als totaal Nederland komt door een daling in de volwassen collectie. De jeugdcollectie is juist iets groter geworden.

Als we kijken naar de uitleningen zien we zowel in Nederland als in Zuid-Holland een duidelijke afname sinds 2015 (resp. 15 en 13%). De daling lijkt voor Zuid-Holland wel wat af te vlakken tussen 2017 en 2018. De daling is het grootst voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied en bibliotheken in het landelijk gebied.

Het aantal uitleningen van e-books is in 2018 weer sterk toegenomen, zowel voor Nederland als voor Zuid-Holland. Waar in 2015, zowel in Nederland als in Zuid-Holland, 1 op de 50 uitleningen e-books betroffen, is dat in

2018 inmiddels 1 op de 20. Deze stijging zien we overal terug (landelijk en stedelijk gebied, klein en groot verzorgingsgebied). In totaal zijn er in Zuid-Holland in 2018 bijna 650.000 e-books uitgeleend, in 2015 waren dit er nog geen 300.000. De verwachting is dat de stijging van e-books uitleningen verder doorzet. Dit kan de daling in uitleningen van de fysieke collectie wat compenseren.

Kernfuncties en samenwerkingspartners

Kernfuncties en activiteiten

Om invulling te geven aan de kernfuncties uit de Wsob en om mee te gaan met de ontwikkelingen in de samenleving, zijn bibliotheken steeds meer diverse activiteiten gaan organiseren. In 2018 organiseerden de bibliotheken in Zuid-Holland bijna 40.000 activiteiten. Dit is een stijging van 87% ten opzichte van 2015. Met name de stijging tussen 2017 en 2018 is groot. De stijging in activiteiten is voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied nog aanmerkelijk groter dan voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied.

Net als in 2017 zijn de meeste activiteiten die bibliotheken organiseren in Zuid-Holland gericht rondom de thema's 'Lezen en Literatuur' (41% van de 31.733 activiteiten die door 18 bibliotheken naar kernfunctie zijn onderverdeeld), gevolgd door 'Ontwikkeling en Educatie' (35% van deze activiteiten). Alle 18 bibliotheken organiseren activiteiten binnen deze kernfuncties.

Voor Lezen en Literatuur zijn de meest genoemde soorten activiteiten door Zuid-Hollandse bibliotheken:

- 'Leesbevordering en literatuur kinderen 4-12 jaar', ruim de helft van deze activiteiten,
- 'Leesbevordering en literatuur kinderen 0-4 jaar', een vijfde van deze activiteiten,
- 'Buitenschoolse activiteiten leesbevordering en literatuur kinderen 4-12', bijna 1 op de 10 activiteiten.

Voor Ontwikkeling en Educatie zijn dit:

- 'Taalvaardigheid voor volwassenen', ruim de helft van deze activiteiten,
- 'Digitale vaardigheden voor volwassenen', ruim een kwart van deze activiteiten,
- 'Informatievaardigheden en mediawijsheid primair onderwijs', 1 op de 20 activiteiten

Ook op de kernfuncties 'Kunst en Cultuur' (13% van de 31.733 activiteiten die door bibliotheken naar kernfunctie onderverdeeld zijn), 'Ontmoeting en Debat' (5%), en 'Kennissen en Informatie' (5%) biedt een ruime meerderheid tot alle bibliotheken activiteiten aan. Voor 'Kunst en Cultuur' is verreweg de meest genoemde activiteit 'Cursussen/workshops', het betreft bijna de helft van de activiteiten. Op grote afstand volgen exposities en film. Voor 'Ontmoeting en Debat' is de meest genoemde activiteit 'Informeel activiteiten met ontmoeting als doel, zoals inloopkoffie' en voor Kennissen en Informatie is dit 'Gezondheid, zorg en welzijn'.

Samenwerkingspartners

Alle bibliotheken in Zuid-Holland werkten in 2018 samen met basisscholen en met Stichting Lezen en Schrijven. 22 van de 23 bibliotheken werkten samen met de gemeente. Op de vierde en vijfde plaats komen de kinderopvang en het voortgezet onderwijs waarmee respectievelijk 21 en 20 bibliotheken hebben samengewerkt. 19 bibliotheken werken samen met andere taalaanbieders. Alles bij elkaar wordt het meest samengewerkt met organisaties in het onderwijs en organisaties voor basisvaardigheden en non-formeel leren. Ontwikkelingen die we zien, zijn dat er in 2018 meer met de provincie wordt samengewerkt dan in 2016 en 2017 en hetzelfde geldt voor het voortgezet onderwijs. Voor samenwerking met basisscholen zien we een lichte stijging sinds 2016. Ook met instellingen voor werk en inkomen, financiële en juridische dienstverleners en organisaties gericht op persoonlijke ontwikkeling, ontmoeting, vrijetijdsbesteding en creativiteit wordt wat meer samengewerkt sinds 2016.

Daarnaast bieden alle Zuid-Hollandse bibliotheken producten en/of diensten aan op het gebied van basisvaardigheden voor volwassenen. Op het gebied van VVE nemen alle bibliotheken deel aan BoekStart voor baby's en vier op de vijf aan BoekStart voor de kinderopvang. Ook werken alle bibliotheken samen met het primair onderwijs waarbij de meest genoemde diensten zijn: nationale voorleeswedstrijd, kinderboekenweek,

ationale voorleesdagen, groepsbezoek en vakantiebib. 8 op de 10 bibliotheken geven aan dat ze met het primair onderwijs samenwerken volgens het principe van de Bibliotheek *op school*.

Bedrijfsvoering

Baten en lasten

De totale subsidie¹, is in Zuid-Holland in 2018 iets lager dan in 2015 wat vooral komt door een daling tussen 2016 en 2017. Ten opzichte van 2017 is de totale subsidie wat gestegen. Voor Nederland als geheel zie we dezelfde trend. Als we kijken naar de totale subsidie, inclusief huisvesting, per inwoner dan zien we dat deze in het landelijk gebied veel lager is dan in het stedelijk gebied van Zuid-Holland, namelijk € 19,14 versus € 30,16 per inwoner. Wel blijft de totale subsidie per inwoner voor het landelijk gebied sinds 2015 min of meer gelijk, terwijl het voor het stedelijk gebied wat daalt, ondanks een lichte stijging tussen 2017 en 2018. Ook voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied ligt de subsidie per inwoner lager (€ 20,35) dan voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied (€ 27,78).

De totale subsidie bedraagt in 2018 voor Zuid-Holland 79% van de totale inkomsten (subsidies + overige inkomsten) en voor Nederland eveneens 79%. Kijken we naar het verschil tussen 2015 en 2018, dan zien we dat voor Nederland als geheel de totale inkomsten min of meer gelijk zijn gebleven en in Zuid-Holland iets zijn gedaald.

1 op de 5 bibliotheken in Zuid-Holland vraagt een contributie voor jeugdleden. Voor Nederland is dit 1 op de 10 bibliotheken.

Ten opzichte van 2015 veranderen de totale lasten voor bibliotheken weinig voor Nederland als geheel en voor Zuid-Holland. Voor het landelijk gebied zijn de lasten sinds 2015 met 6% gestegen en voor het stedelijk gebied met 3% gedaald. Voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied zijn de lasten met een fractie gestegen maar voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied zijn ze met 10% gedaald. De grootste kostenpost voor de bibliotheken zijn de personeelskosten: 48% uit van de totale lasten van de bibliotheken in Zuid-Holland in 2018 (in 2017 was dit 49%). De huisvestingskosten komen op de tweede plaats met 25% (in 2017 was dit 26%).

Vaste medewerkers en vrijwilligers

We zien dat het aantal vaste medewerkers in Zuid-Holland inmiddels 5% hoger ligt dan in 2015 met 1.428 vaste medewerkers. Het medewerkersbestand bij bibliotheken in Zuid-Holland, en in totaal Nederland, is nog vrij eenzijdig: maar liefst 57% van de medewerkers is 50 jaar of ouder en 86% van de betaalde krachten is vrouw. Deze verhouding kwam in voorgaande jaren ook naar voren. In Zuid-Holland zien we sinds 2015 wel een continue daling van medewerkers in loondienst tussen de 50 en 60 jaar. Daarentegen zien we ook een continue, duidelijke, stijging in de leeftijdsgroep van 60 jaar en ouder. In de jongere groepen zien we ook een stijging. Met name in de groep tussen 30 en 40 jaar. De relatief hoge gemiddelde leeftijd van het medewerkersbestand betekent dat bibliotheken in de toekomst te maken kunnen krijgen met een grote uitstroom van medewerkers en kennis.

Sinds 2015 is het aantal vrijwilligers bij Zuid-Hollandse bibliotheken met 91% gestegen tot 4.600 vrijwilligers waarmee er inmiddels drie keer zoveel vrijwilligers als vaste medewerkers werkzaam zijn bij bibliotheken. Deze stijging is vergelijkbaar tussen landelijk en stedelijk gebied en tussen 'grote' en 'kleine' bibliotheken.

Gezien het bovenstaande is het werven, binden, en aansturen van vrijwilligers voor bibliotheken een belangrijk onderdeel geworden van het dagelijks beleid. Aandachtspunten hierbij zijn de organisatie van vrijwilligers en het zorgen dat deze vrijwilligers over de juiste kennis beschikken voor het uitvoeren van de werkzaamheden. Dit is onder andere van belang, omdat vrijwilligers niet alleen meer generiek worden ingezet maar tegenwoordig ook heel gericht worden ingezet op bepaalde terreinen, zoals in taalcafés, waarbij meer specifieke vaardigheden nodig zijn. Ook hebben vrijwilligers meer direct contact met bezoekers en klanten dan voorheen.

¹ Totale subsidie: 'exploitatiesubsidie gemeente', 'overige gemeentelijke subsidies', 'provinciale subsidie aan de basisbibliotheken' en 'overige subsidie'.

3 Onderzoeksmethode

3.1 Bronnen

De rapportage is gebaseerd op de volgende bronnen:

Wsob-enquête

De Wsob-gegevens zijn openbaar sinds 2015. Derhalve toont de rapportage de gegevens van 2015 tot en met 2018 die tot nu toe beschikbaar zijn. De rapportage werkt zowel met de exacte cijfers als met indexcijfers van 2018 ten opzichte van 2015, zodat op een eenduidige manier inzicht kan worden verkregen in de ontwikkeling van de kengetallen. Waar geen vergelijking met 2015 kan worden gemaakt maar er wel cijfers over 2016 beschikbaar zijn wordt er een vergelijking gemaakt met 2016. De originele data van de Wsob-enquêtes lieten soms grote afwijkingen per bibliotheek zien tussen de jaren. Niet alle bibliotheken hebben alle data eenduidig aangeleverd bij de KB, maar er wordt hard aan gewerkt om dit te verbeteren.

In deze rapportage zijn voor het eerst de Wsob-gegevens grotendeels gehaald uit de [Dashboard Bibliotheekstatistiek](#) op [bibliotheekinzicht.nl](#), waar de KB een deel van de Wsob-gegevens online publiceert. Hiertoe hebben wij in overleg met de provincie besloten omdat het sinds dit jaar mogelijk is om selecties te maken in dit dashboard, waaronder op provincie en omvang van de bibliotheek, en grafieken uit te draaien.

Overige BOP-enquêtes

Naast de Wsob-enquête, gebruikt de KB ook andere enquêtes om informatie van de bibliotheken te krijgen met betrekking tot de kernfuncties. Zo is de product- en dienstverlening van bibliotheken rondom basisvaardigheden voor volwassenen in kaart gebracht en is onderzoek uitgevoerd naar BoekStart en de Bibliotheek op school, programma's die worden aangestuurd door Kunst van Lezen. In deze rapportage is gebruik gemaakt van een aantal uitkomsten van deze onderzoeken, die meer inzicht verschaffen in de invulling van de kernfuncties. Hierbij is ook (deels) gebruik gemaakt van het Dashboard Bibliotheekstatistiek.

G!DS

De openingsuren op basisbibliotheekniveau zijn gehaald uit G!DS.

3.2 Definities

De definities van de verschillende kengetallen zijn overgenomen van de Wsob-enquête.

Voor wat betreft de definities van landelijk en stedelijk gebied, gaan we uit van de indeling zoals de provincie Zuid-Holland die zelf aanhoudt. Concreet betekent dit dat de volgende basisbibliotheken worden gerekend tot het landelijk gebied:

Landelijk gebied	Bibliotheekorganisatie
Goeree Overflakkee (Voorne Putten, deel Westvoorne)	Zuid-Hollandse Delta
Hoeksche Waard (incl. Korendijk)	Hoeksche Waard
Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	AanZet
Krimpenerwaard	Krimpenerwaard
Holland/Rijnland/Rijnstreek	Rijn & Venen
Bollenstreek	Bollenstreek
Nissewaard (deel Westvoorne)	De Boekenberg
Waddinxveen, Reeuwijk-Bodengraven, Zuidplas	De Groene Venen

Tabel 1. Bibliotheken in het landelijk gebied in Zuid-Holland.

De Wsob-enquête bevat geen informatie op vestiging niveau. Voor sommige bibliotheken in het landelijk gebied geldt dat niet alle vestigingen tot het landelijk gebied behoren. Bij de bibliotheek AanZet bijvoorbeeld, valt Dordrecht niet binnen het landelijk gebied, de andere vestigingen vallen hier wel onder. In deze rapportage valt de gehele basisbibliotheek AanZet binnen het landelijk gebied.

Naast de indeling landelijk/stedelijk maken we ook onderscheid in bibliotheken met een 'klein' verzorgingsgebied (minder dan 100.000 inwoners) en bibliotheken met een groot verzorgingsgebied (100.000 inwoners of meer)². Hieronder vallen de grote steden, maar ook bibliotheken met een uitgestrekt verzorgingsgebied. Deze definitie leidt tot onderstaande indeling:

Bibliotheken met een groot verzorgingsgebied	Bibliotheken met een klein verzorgingsgebied
Bibliotheek Aan Zet	Bibliotheek Hoeksche Waard
Bibliotheek Bollenstreek	Bibliotheek Krimpenerwaard
Bibliotheek De Groene Venen	De Boekenberg
Bibliotheek Rijn en Venen	Bibliotheek Aan den IJssel
Bibliotheek Zuid-Hollandse Delta	Bibliotheek Katwijk
Bibliotheek Den Haag	Bibliotheek Maassluis Midden-Delfland
BplusC	Bibliotheek Schiedam
Bibliotheek Aan de Vliet	Bibliotheek Vlaardingen
Bibliotheek Oostland	Bibliotheek Voorschoten – Wassenaar
Bibliotheek Rotterdam	Bibliotheek Gouda
Bibliotheek Westland	
Bibliotheek Zoetermeer	
DOK	

Tabel 2. Bibliotheken ingedeeld naar hun verzorgingsgebied in Zuid-Holland.

² Wanneer we in het rapport spreken over 'grote' en 'kleine' bibliotheken, is dit gebaseerd op deze indeling.

4 Algemene gegevens

4.1 De bibliotheken in Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland bestaat uit de volgende gemeenten (zie ook bijlage 2):

Figuur 1. Gemeenten in Zuid-Holland in 2018

4.2 Overzicht van de absolute kentallen voor 2018 in Nederland en Zuid-Holland

In dit rapport presenteren we, naast de absolute aantallen, ook de indexcijfers van de kengetallen. Deze zijn berekend door het absolute aantal van 2018 (de vierde meting) te delen door het aantal van 2015 (de eerste meting). Op deze manier krijgen we inzicht in de ontwikkeling van de belangrijkste kengetallen. Een indexcijfer in 2018 van bijvoorbeeld 110 wil zeggen dat een stijging van 10% heeft plaatsgevonden ten opzichte van 2015. Een indexcijfer van 95 in 2018 wil zeggen dat er sinds 2015 een daling van 5% heeft plaats gevonden. De ontwikkeling van de kengetallen tussen 2015 en 2018 wordt gepresenteerd vanaf hoofdstuk 5 tot en met hoofdstuk 9. In deze hoofdstukken worden zowel de absolute waarden als de indexcijfers naast elkaar gepresenteerd.

Om in één oogopslag inzicht te geven in alle kengetallen (absolute waarden) voor 2018, staan in de tabel op de volgende pagina de kengetallen van 2018 weergegeven voor totaal Nederland, totaal Zuid-Holland en de aantallen binnen het stedelijk en landelijk gebied. Achteraan staat een kolom met de hoogst gemeten waarde van dat kengetal en een kolom met de laagst gemeten waarde, zodat we ook inzicht hebben in de range binnen de Zuid-Hollandse bibliotheken.

Kerngegevens 2018	Totaal Nederland	Totaal ZH	Landelijk gebied	Stedelijk gebied	Hoogste in ZH	Laagste in ZH
Aantal gemeenten in verzorgingsgebied bibliotheken	374	58	37	21	15	1
Aantal inwoners	17,1 mln	3.65 mln	1.26 mln	2.39 mln	639.000	51.800
Spreiding						
Aantal bibliotheekorganisaties	146	23	8	15	-	-
Aantal vestigingen (incl. service- en afhaalpunten)	1.079	185	87	98	33	3
Aantal openingsuren per week	35.961	5.431	2.230	3.201	823	61
Gem. afstand tot aan de bibliotheek	1,9	1,6	1,9	1,3	7,4	0,9
Gem. aantal openingsuren per vestiging per week	33,3	29,4	25,6	32,7	51,2	13
Leden en bezoeken						
Aantal leden	3,6 mln	671.000	241.000	430.000	107.000	9.000
% ledenbereik	21,3%	18,4%	19,1%	18,0%	28,0%	13,6%
Aantal bezoeken	62,7 mln	13,8 mln	3,5 mln	10,3 mln	2.6 mln	134.000
Uitleningen en collectie						
Aantal uitleningen fysieke materialen	66,5 mln	12,1 mln	4,2 mln	7,9 mln	2.6 mln	134.600
Aantal uitleningen per lid	18,5	18,0	17,4	18,4	26,1	12,9
Aantal uitleningen e-books	3.5 mln	646.000	250.000	396.000	101.000	8.540
Aantal materialen in bezit	24,3 mln	4,4 mln	1,4 mln	3,0 mln	790.000	74.000
Aanbod kernfuncties						
Aantal activiteiten	202.000	39.000	11.000	28.000	9.000	538
Bedrijfsvoering						
Aantal medewerkers	6.700	1.400	400	1.000	245	19
Aantal vrijwilligers	20.000	4.600	2.300	2.300	495	10
Verhouding vrijwilligers/aantal medewerkers	3,0	3,3	5,6	2,3	17,3	0,4
Totale subsidie	400 mln	96 mln	24 mln	72 mln	22 mln	5.600
Subsidie per inwoner	23,39	26,30	19,04	30,13	42,5	0,1

Tabel 3. Kengetallen in afgeronde absolute aantallen 2018, bron: Wsob 2018 m.u.v. openingsuren (G!DS) en gemiddelde afstand bibliotheek (CBS).

5 Spreiding

5.1 Aantal bibliotheekorganisaties

We zien al enige jaren een daling van het aantal bibliotheekorganisaties in Nederland, hetgeen te maken heeft met schaalvergroting en fusies waarbij bibliotheekorganisaties steeds meer over de gemeentegrenzen werken. Sinds 2015 blijft het aantal bibliotheekorganisaties in Zuid-Holland gelijk.

Verder zien we dat het aantal bibliotheekvestigingen in Zuid-Holland jaarlijks iets stijgt sinds 2015. De grootste stijging in het aantal vestigingen zien we tussen 2015 en 2016 maar ook na 2016 zet de stijging in het aantal vestigingen geleidelijk door. Deze stijging is in het stedelijk gebied groter dan in het landelijk gebied en voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied groter dan voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied.

In 2018 werken 12 van de 23 Zuid-Hollandse bibliotheken voor meer dan één gemeente; dit is gelijk aan 2017, 2016 en 2015, waarmee de stijging van het aantal bibliotheken dat over de gemeentegrenzen werkt in Zuid-Holland stabiliseert. Binnen het landelijk gebied werken de bibliotheken gemiddeld voor 4,6 gemeenten en binnen het stedelijk gebied voor 1,4 gemeente. Ook dit is identiek aan de cijfers van 2017.

	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Aantal bibliotheekorganisaties NL	156	154	149	146	94
Aantal bibliotheekorganisaties ZH	23	23	23	23	100
Aantal vestigingen NL*	1.131	1.099	1.180	1.079	95
Aantal vestigingen ZH*	169	178	182	185	109
Landelijk gebied	83	80	87	87	105
Stedelijk gebied	86	98	95	98	114
Groot verzorgingsgebied	44	49	51	51	116
Klein verzorgingsgebied	125	129	131	134	107

Tabel 4. Aantal bibliotheekorganisaties en vestigingen. Bron: Wsob-enquête

* vestiging: vestigingen, servicepunten, mini-servicepunten, afhaalpunten, zelfbedieningsbibliotheken.

5.2 Afstand tot aan de bibliotheek

Door het CBS wordt de volgende definitie aangehouden van de afstand tot aan de bibliotheek. *De gemiddelde afstand van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde bibliotheek, berekend over de weg. Het betreft hierbij bibliotheken, hun vestigingen en servicepunten. De miniservicepunten, zelfbedieningsbibliotheken en de bibliobussen zijn niet opgenomen. Een vestiging voldoet aan de volgende criteria: minimaal 15 uur per week open, digitale toegang tot de gehele collectie en activiteitsaanbod, vraagbemiddeling, culturele/literaire activiteiten, aanbod voor scholieren/instellingen passend bij de keuzes die gemaakt zijn in het spreidings- en marketingbeleid, en studiemogelijkheden. Een servicepunt biedt minimaal het volgende dienstverleningsniveau: is minimaal 4 uur per week open, biedt digitale toegang tot het totale activiteitsaanbod en voorziet in vraagbemiddeling (zowel persoonlijk als via internet).*

In bijlage 4 staan de Zuid-Hollandse gemeenten met daarbij de gemiddelde afstand, volgens bovenstaande omschrijving, tot aan de bibliotheek voor 2015 tot en met 2018. Eventuele bibliotheken in scholen of afhaalpunten zijn niet meegenomen in de berekening van de afstand.

De gemiddelde afstand tot aan de bibliotheek schommelt al sinds 2015 rond de 1,6 km. Voor Nederland is dit wat meer met 1,9 km, ook sinds 2015. De tabel in de bijlage is gesorteerd op afstand in 2018, van hoog naar laag. Slechts 13 Zuid-Hollandse gemeenten (is iets meer dan één op de vijf) hebben een grotere afstand tot aan de bibliotheek dan het landelijk gemiddelde van 1,9 km.

Binnen het landelijk gebied in Zuid-Holland ligt de gemiddelde afstand tot aan de bibliotheek op 1,93 kilometer. In het stedelijk gebied is deze afstand met 1,37 kilometer duidelijk wat lager.

In de gemeenten Korendijk, Giessenlanden, Goeree-Overflakkee en Albrandswaard is de afstand tot aan de bibliotheek het grootst, namelijk meer dan 3 km. In Schiedam, Katwijk en Midden-Delfland ligt de gemiddelde afstand net onder de 1 kilometer.

In de onderstaande tabel staat een samenvatting van de gemiddelde afstand.

Gemiddelde afstand tot de bibliotheek in kilometers	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	1,9	1,9	1,9	1,9	100
Totaal Zuid-Holland	1,6	1,6	1,6	1,6	100*
Landelijk gebied	2,01	1,98	1,96	1,93	96*
Stedelijk gebied	1,42	1,34	1,34	1,37	96*

Tabel 5. Gemiddelde afstand tot aan de bibliotheek in kilometers. Bron: CBS.

* Voor Nederland, voor de provincie (tabel 7) en per gemeente (bijlage 3) zijn de afstanden in kilometers op één decimaal gegeven door het CBS. Echter, bij de berekening voor het landelijk en het stedelijk gebied hebben wij het gemiddelde genomen van de CBS afstanden in alle gemeenten in het landelijk gebied en alle gemeenten in het stedelijk gebied. Deze gemiddelde afstanden zijn door ons gepresenteerd op het niveau van twee decimalen ter verduidelijking van de indexcijfers. Op tweecijferig niveau zou er hoogstwaarschijnlijk ook een lichte daling op het niveau van Zuid-Holland te zien zijn afgaande op de gemiddelden van alle gemeenten bij elkaar opgeteld maar we hebben ervoor gekozen ons op provincieniveau aan de één decimaal afronding van het CBS te houden, gelijk aan Nederland als geheel, waardoor de index op 100 uitkomt voor Totaal-Zuid-Holland.

5.3 Openingsuren per week

Per week waren de Zuid-Hollandse bibliotheken in totaal in 2018 ruim 5.400 uur geopend, in 2017 was dit 4.900 uur. Sinds 2015 zien we jaarlijks een duidelijke stijging in het totaal aantal openingsuren van de bibliotheken in Zuid-Holland. Voor Nederland als geheel zien we ook een duidelijke stijging in het aantal openingsuren maar die stijging voor Nederland vind vooral plaats tussen 2017 en 2018.

De stijging zien we in Zuid-Holland in alle gebieden terug. Wel is deze stijging in het landelijk gebied nog groter dan in het stedelijk gebied en voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied nog groter dan voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied.

Kijken we naar de jaren 2018 en 2017, dan zien we een stijging van 11% in Zuid-Holland. De stijging tussen deze jaren is vooral veroorzaakt doordat enkele bibliotheken, zoals DOK Delft en Zoetermeer, nu onderdeel zijn van een gedeeld pand en dus ook ruimere openingstijden hebben.

Tabel 7 houdt rekening met het aantal vestigingen en toont het gemiddeld aantal uren per week dat de bibliotheek per vestiging open is geweest.

Totaal openingsuren per week	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	28.795	29.942	30.546	35.961	125
Totaal Zuid-Holland	3.898	4.444	4.892	5.431	139
Landelijk gebied	1.514	1.794	2.115	2.230	147
Stedelijk gebied	2.384	2.650	2.777	3.201	134
Groot verzorgingsgebied	2.866	3.144	3.490	3.881	135
Klein verzorgingsgebied	1.032	1.300	1.402	1.550	150

Tabel 6. Leden in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

Openingsuren per vestiging per week	2015	2016	2017	2018	Index
Totaal Nederland	25,5	27,2	25,9	33,3	131
Totaal Zuid-Holland	23,1	25,0	26,9	29,4	127
Landelijk gebied	18,2	22,4	24,3	25,6	141
Stedelijk gebied	27,7	27,0	29,2	32,7	118
Groot verzorgingsgebied	22,9	24,4	26,6	29,0	126
Klein verzorgingsgebied	23,5	26,5	27,5	30,4	130

Tabel 7. Gemiddeld aantal openingsuren per week per vestiging. Bron: G!DS.

6 Leden en drempeloverschrijdingen

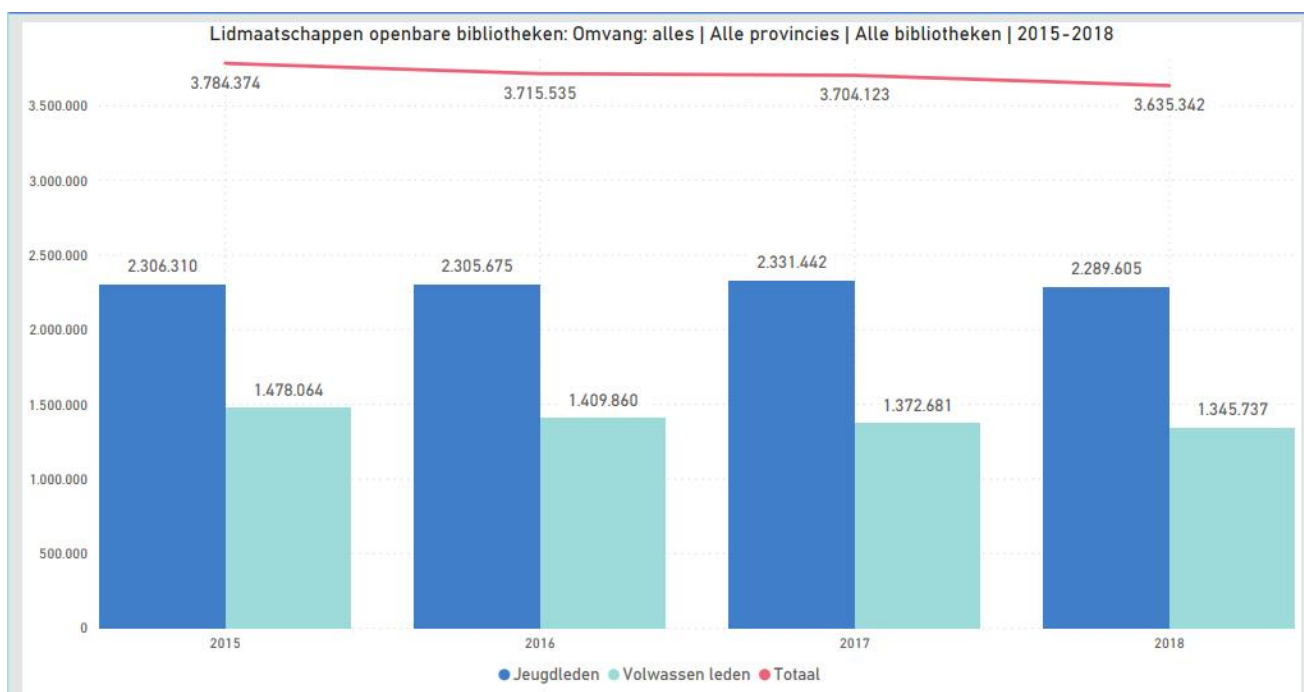
6.1 Aantal leden

In Zuid-Holland waren in 2018 ruim 671.000 mensen lid van de bibliotheek. In figuur 2 en tabel 8 is te zien dat het aantal bibliotheekleden tussen 2015 en 2018 in Nederland is afgenomen met ongeveer 4%. In Zuid-Holland (figuur 3 en tabel 8) zien we, na een daling van het aantal leden in 2016, vanaf 2017 een geleidelijke stijging met in 2018 bijna evenveel leden als in 2015.

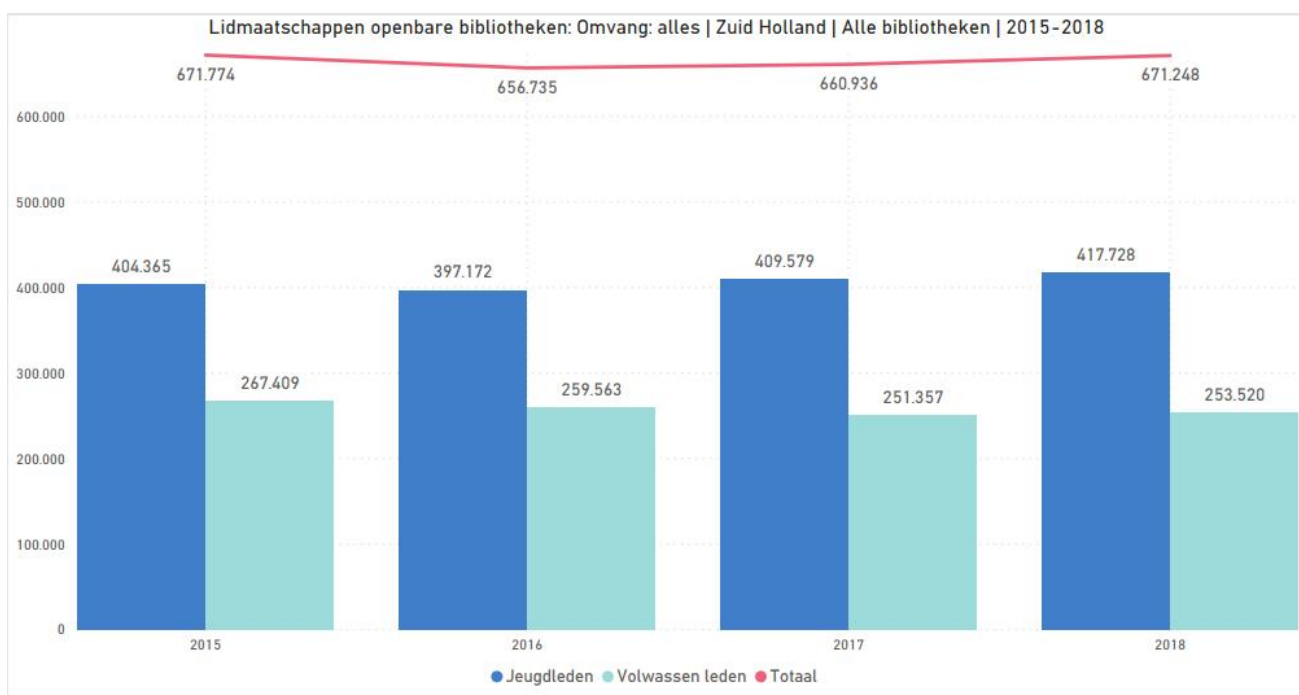
De lichte stijging van het aantal leden in Zuid-Holland sinds 2017 is te danken aan een lichte stijging van afgerond 3% bij de jeugdleden (zie tabel 9). Het aantal volwassen leden is, sinds 2015, geleidelijk gezakt: in totaal 5%. In Nederland als totaal zien we in 2018 ten opzichte van 2015 een zeer lichte daling onder jeugdleden (afgerond 1%) en een vrij sterke daling onder volwassen leden (9%).

De jeugdleden maken in 2018 62% uit van het totale ledenbestand van de Zuid-Hollandse bibliotheken. In 2015 was dit 60%.

De toename in ledenaantal in Zuid-Holland tussen 2017 en 2018 zien we zowel terug bij bibliotheken met een groot verzorgingsgebied als bij bibliotheken met een klein verzorgingsgebied en zowel in landelijk als stedelijk gebied. Als we kijken naar de trend vanaf 2015 dan zien we een duidelijke stijging in het aantal leden in het landelijk gebied en een daling in het stedelijke gebied.

Figuur 2. Ledenverloop naar jeugd/volwassen leden in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 3. Ledenverloop naar jeugd/volwassen leden in Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Aantal leden	2015	2016	2017	2018	Index aantal leden 2015-2018
Totaal Nederland	3.784.374	3.715.535	3.704.123	3.635.342	96
Totaal Zuid-Holland	671.774	656.735	660.936	671.248	100
Landelijk gebied	224.081	227.335	236.151	240.900	108
Stedelijk gebied	447.693	429.400	424.785	430.348	96
Groot verzorgingsgebied	535.907	523.461	529.506	536.693	100
Klein verzorgingsgebied	135.867	133.274	131.430	134.555	99

Tabel 4. Leden in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

Aantal leden	Index aantal lidmaatschappen Jeugd 2015-2018	Index aantal lidmaatschappen Volwassenen 2015-2018
Totaal Nederland	99	91
Totaal Zuid-Holland	103	95

Tabel 9. Leden in Nederland en Zuid-Holland naar jeugd/volwassenen. Bron: Wsob-enquête.

6.1.1 Contributie jeugdleden

Op verzoek van de provincie kijken we dit jaar in de rapportage ook naar het aantal Zuid-Hollandse bibliotheken dat contributie vraagt aan jeugdleden (leden jonger dan 18 jaar) en de ontwikkeling vanaf 2016. De data over 2015 staan niet in de database van de Wsob-enquête over dat jaar. Het streven is dat de jeugdleden geen contributie betalen.

5 van de 23 bibliotheken in Zuid-Holland (22%) vragen wel een jeugdcontributie. Dit zijn allen bibliotheken uit het stedelijk gebied en 4 van deze 5 bibliotheken hebben een groot verzorgingsgebied. Dit aantal is stabiel vanaf 2016. In totaal Nederland zijn er 14 bibliotheken die jeugdcontributie heffen (10%), dit aantal is iets lager dan in 2016, maar iets hoger dan in 2017.

Aantal bibliotheken met jeugdcontributie	2016	2017	2018
Totaal Nederland	17	11	14
Totaal Zuid-Holland	5	5	5
Landelijk gebied	0	0	0
Stedelijk gebied	5	5	5
Groot verzorgingsgebied	4	4	4
Klein verzorgingsgebied	1	1	1

Tabel 10. Aantal bibliotheken met jeugdcontributie in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

6.2 Bereik

Het ledenbereik (het aantal leden gedeeld door het aantal inwoners) lag in totaal Nederland in 2015 op 22,5% en in 2018 op 21,3%. We zien in Nederland een hele lichte, maar continue, daling van jaar tot jaar. In Zuid-Holland ligt het bereik zowel in 2015 als in 2018 op een lager niveau, namelijk op respectievelijk 18,8% en 18,4%. Sinds 2016 blijft het bereik stabiel in Zuid-Holland. Net als in 2017, is het bereik iets hoger in het landelijk gebied en bij bibliotheken met een klein verzorgingsgebied, dan in het stedelijk gebied en bij bibliotheken met een groot verzorgingsgebied.

Ledenbereik	2015	2016	2017	2018
Totaal Nederland	22,5%	22,0%	21,8%	21,3%
Totaal Zuid-Holland	18,8%	18,3%	18,4%	18,4%
Landelijk gebied	18,1%	18,3%	19,2%	19,1%
Stedelijk gebied	19,2%	18,3%	17,9%	18,0%
Groot verzorgingsgebied	18,6%	18,0%	18,2%	18,2%
Klein verzorgingsgebied	20,0%	19,5%	19,1%	19,1%

Tabel 11. Ledenbereik. Bron: Wsob-enquête 2015, 2016, 2017 en 2018.

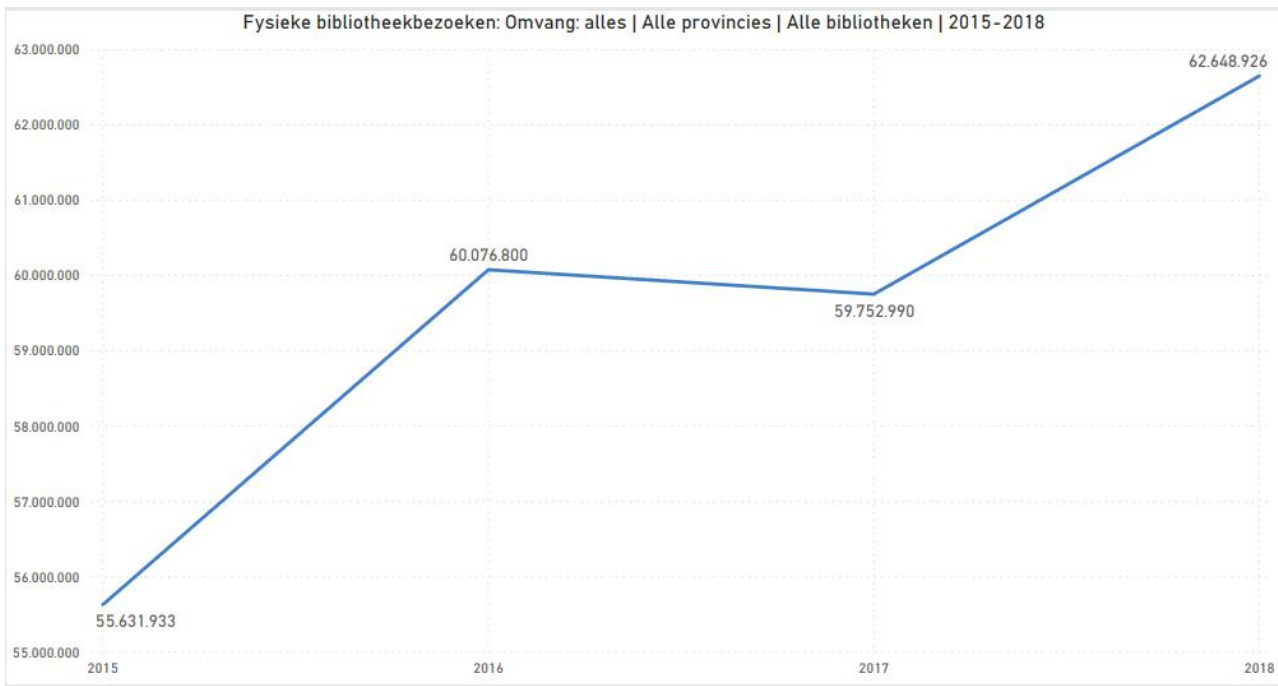
6.3 Aantal drempeloverschrijdingen

In de Zuid-Hollandse bibliotheken is het aantal drempeloverschrijdingen gestegen van 12,2 miljoen in 2015 naar ruim 13,8 miljoen in 2018, een stijging van 14%. In Nederland als geheel was er ook een grote toename, 13%, in het aantal drempeloverschrijdingen tussen 2015 (55,6 miljoen) en 2018 (62,7 miljoen). Opvallend is dat we voor zowel Nederland als geheel als voor Zuid-Holland een afvlakking in de groei zien tussen 2016 en 2017. De groei vindt plaats tussen 2015 en 2016 en tussen 2017 en 2018.

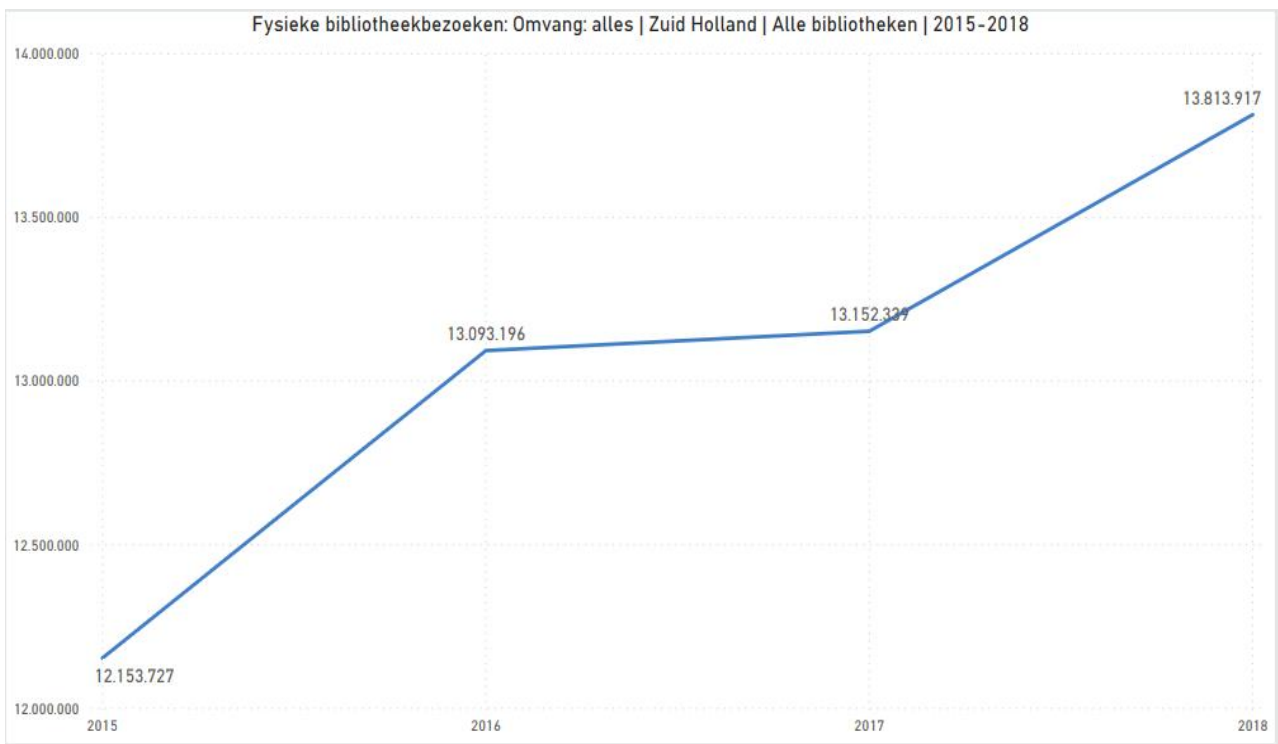
De groei in het aantal drempeloverschrijdingen in Zuid-Holland geldt zowel voor de bibliotheken in het landelijk gebied als voor de bibliotheken in het stedelijk gebied en zowel voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied als voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied. De groei is wel wat groter in het landelijk gebied en bij bibliotheken met een groot verzorgingsgebied.

Aantal drempeloverschrijdingen	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	55.631.933	60.076.800	59.752.990	62.668.926	113
Totaal Zuid-Holland	12.153.727	13.093.196	13.152.339	13.813.917	114
Landelijk gebied	2.845.312	3.190.439	3.204.341	3.491.859	123
Stedelijk gebied	9.308.415	9.902.757	9.947.998	10.322.058	111
Groot verzorgingsgebied	9.725.825	10.605.823	10.505.590	11.218.862	115
Klein verzorgingsgebied	2.427.902	2.487.373	2.646.749	2.595.055	107

Tabel 12. Drempeloverschrijdingen in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied.
Bron: Wsob-enquête.

Figuur 4. Verloop aantal drempeloverschrijdingen in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

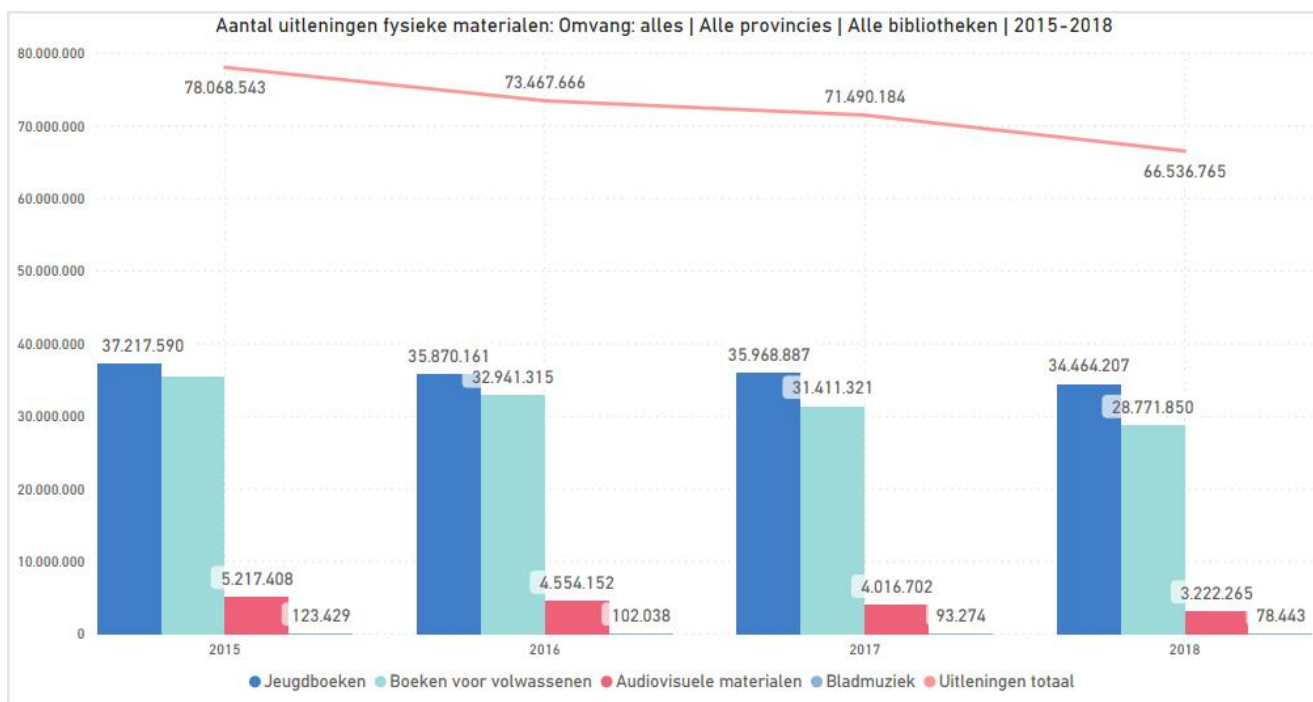

Figuur 5. Verloop aantal drempeloverschrijdingen in Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

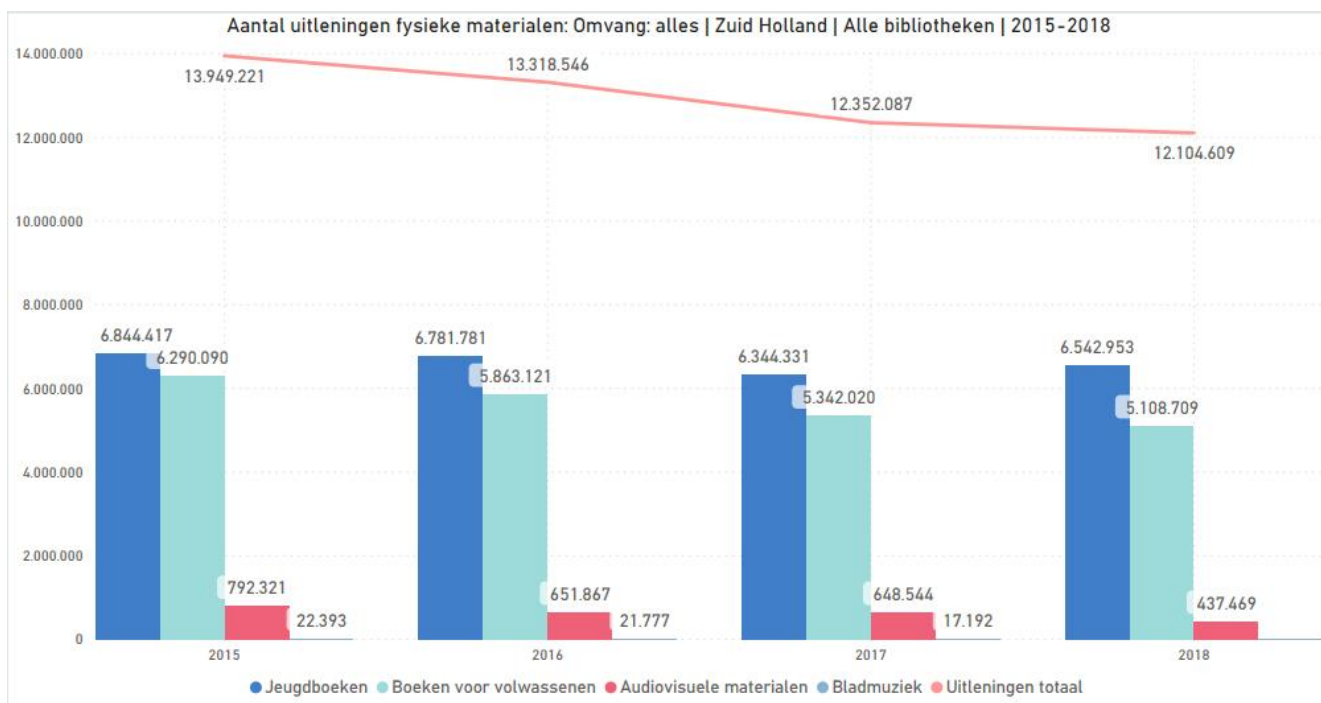
7 Uitleningen en collectie

7.1 Fysieke uitleningen

In 2018 zijn er in Zuid-Holland ongeveer 12,1 miljoen fysieke materialen (zowel boeken als overige materialen) uitgeleend. Het aantal uitleningen van fysieke materialen is zowel in totaal Nederland als in Zuid-Holland duidelijk afgenomen sinds 2015: voor Nederland met 15% en voor Zuid-Holland met 13%. Bij grotere bibliotheken nam het aantal uitleningen sterker af, met 15%, dan bij kleinere bibliotheken, met 6%. Ook in het landelijk gebied nam het aantal fysieke uitleningen sterker af met 17% dan in het stedelijk gebied, waar het met 11% daalde. De daling lijkt in Zuid-Holland wel af te vlakken tussen 2017 en 2018.

Figuur 6. Aantal uitleningen fysieke materialen in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 7. Aantal uitleningen fysieke materialen in Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Aantal uitleningen fysieke materialen	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	78.068.543	73.467.666	71.490.184	66.536.765	85
Totaal Zuid-Holland	13.949.221	13.318.546	12.352.087	12.104.609	87
Landelijk gebied	5.088.670	4.759.422	4.298.946	4.244.802	83
Stedelijk gebied	8.860.551	8.559.124	8.053.141	7.859.807	89
Groot verzorgingsgebied	11.065.868	10.565.801	9.637.277	9.391.497	85
Klein verzorgingsgebied	2.883.353	2.752.745	2.714.810	2.713.112	94

Tabel 13. Uitleningen in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

7.2 Uitleningen e-books

In 2018 leenden bibliotheken in Zuid-Holland in totaal bijna 650.000.000 e-books uit. Hoewel het niveau van het aantal uitleningen van e-books nog steeds veel lager is dan het niveau van het aantal fysieke uitleningen in de bibliotheek zelf, zien we dat het aantal uitleningen van e-books duidelijk blijft stijgen, zowel in totaal Nederland als in Zuid-Holland. Waar in 2015, zowel in Nederland als in Zuid-Holland, 1 op de 50 uitleningen e-books betrof, is dat in 2018 inmiddels 1 op de 20.

Onder Zuid-Hollandse bibliotheken in het landelijk gebied en onder Zuid-Hollandse bibliotheken met een klein verzorgingsgebied, is de stijging nog steeds groter dan in respectievelijk het stedelijk gebied en bibliotheken met een groot verzorgingsgebied.

Als we kijken naar welk deel e-books uitmaken van het totaal aantal uitleningen van materialen dan is dit percentage in Zuid-Holland het hoogst in het landelijk gebied met 5,6% (1 op de 18 uitleningen). Voor de andere gebieden ligt dit tussen 4,8% en 5,1% (tussen 1 op de 20 en 21 uitleningen)

Aantal uitleningen e-books	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	1.584.420	2.788.769	3.206.595	3.509.460	221
Totaal Zuid-Holland	294.788	516.410	592.004	646.195	219
Landelijk gebied	111.501	200.845	233.206	250.243	224
Stedelijk gebied	183.287	315.565	358.798	395.952	216
Groot verzorgingsgebied	233.281	404.349	462.754	507.793	218
Klein verzorgingsgebied	61.507	112.061	129.250	138.402	225

Tabel 14: Aantal uitleningen e-books. Bron: Wsob-enquête

E-book uitleningen als % van het totaal aantal uitleningen	2015	2016	2017	2018
Totaal Nederland	2,0%	3,7%	4,3%	5,0%
Totaal Zuid-Holland	2,1%	3,7%	4,6%	5,1%
Landelijk gebied	2,1%	4,0%	5,1%	5,6%
Stedelijk gebied	2,0%	3,6%	4,3%	4,8%
Groot verzorgingsgebied	2,1%	3,7%	4,6%	5,1%
Klein verzorgingsgebied	2,1%	3,9%	4,5%	4,9%

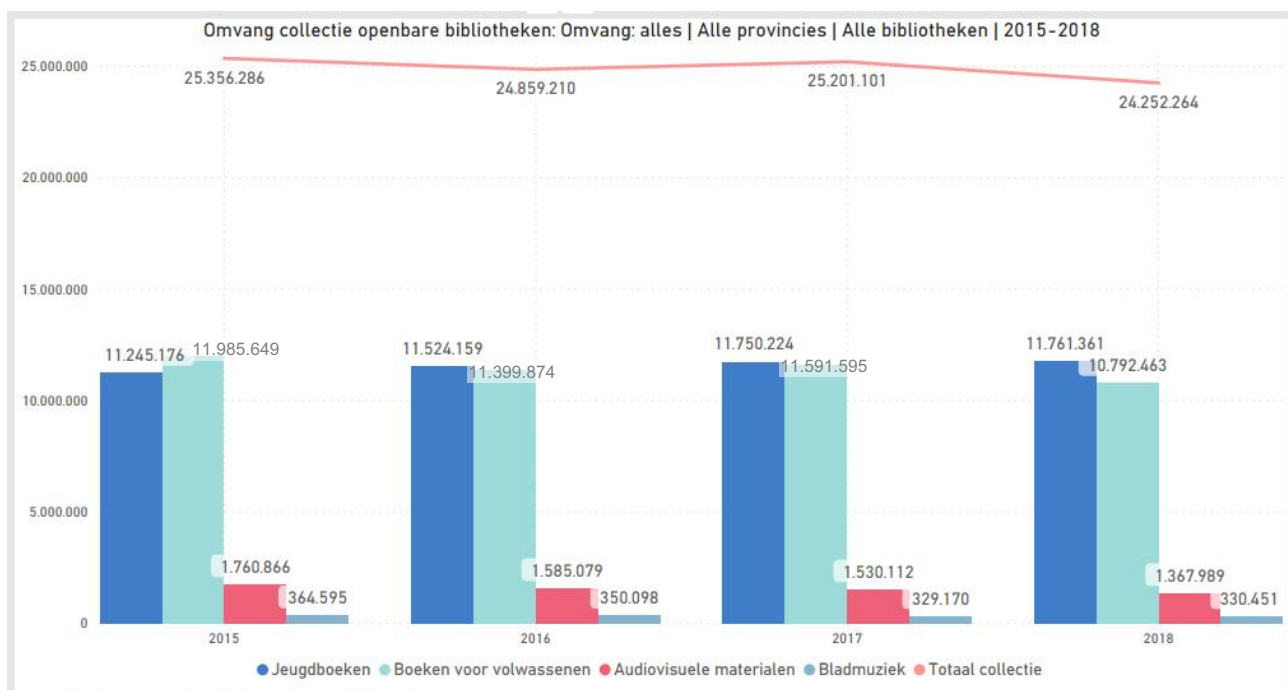
Tabel 15: % e-book uitleningen van het totaal aantal uitleningen. Bron: Wsob-enquête

7.3 Fysieke collectie

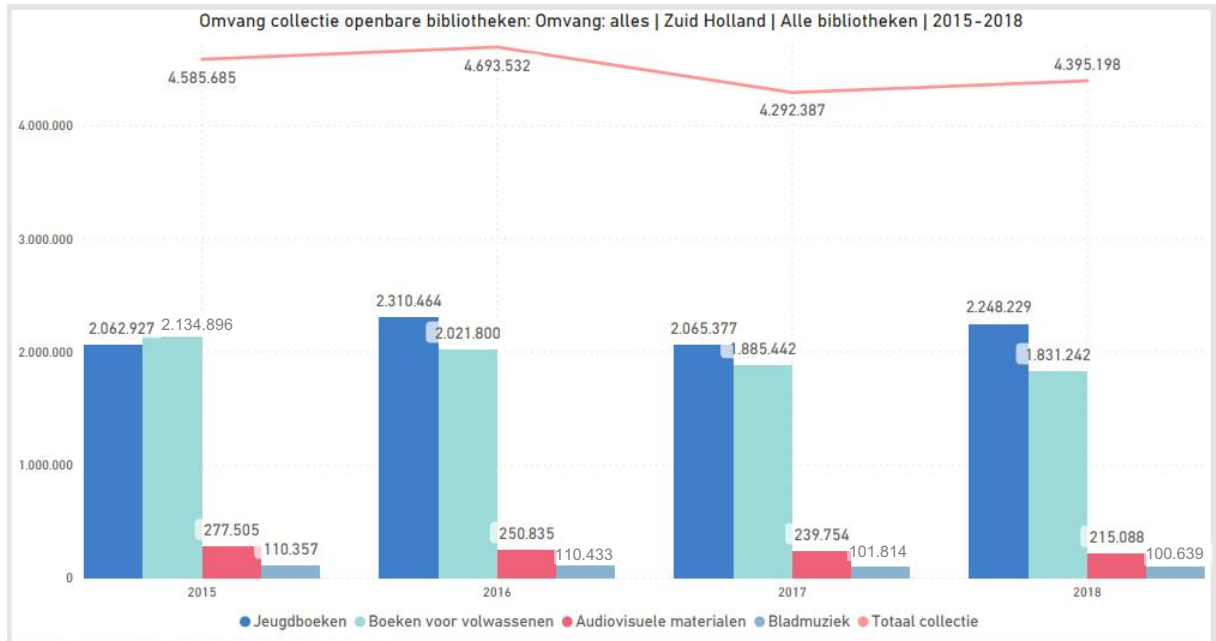
De fysieke collectie van bibliotheken is tussen 2015 en 2018 wat gedaald, zowel in Nederland als in Zuid-Holland met 4%. Voor Zuid-Holland doet de daling zich voor tussen 2016 en 2017. Tussen 2015 en 2016 en tussen 2017 en 2018 zien we namelijk een lichte stijging, maar die is niet groot genoeg om de daling tussen 2016 en 2017 geheel te compenseren. Met name voor de bibliotheken in het landelijk gebied van Zuid-Holland en kleinere bibliotheken is de daling zichtbaar. Voor grotere bibliotheken is de daling geringer en in het stedelijk gebied blijft de collectie min of meer gelijk.

Wanneer we het hebben over de collectie, uitgesplitst naar volwassenen en jeugd, dan is het goed om te weten dat de aanlevering van de cijfers m.b.t. het aantal materialen voor de jeugd nog niet altijd eenduidig gebeurt. Soms zit een eventuele collectie van de bibliotheek op school niet in de cijfers, echter sommige bibliotheken hebben deze cijfers wel aangeleverd binnen de jeugdcollectie.

De afname van het aantal materialen in bezit van de bibliotheken in Zuid-Holland tussen 2015 en 2018 komt door een daling in de collectie voor volwassenen. De jeugdcollectie is juist iets groter geworden. Hetzelfde patroon zien we ook terug voor Nederland als geheel.

Figuur 8. Aantal materialen in bezit, Nederland. Bron: Wsob-enquête

Figuur 9. Materialen in bezit, Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Collectie	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	25.356.286	24.859.210	25.201.101	24.252.264	96
Totaal Zuid-Holland	4.585.685	4.693.532	4.292.387	4.395.198	96
Landelijk gebied	1.624.237	1.627.837	1.348.803	1.418.052	87
Stedelijk gebied	2.961.448	3.065.695	2.943.584	2.977.146	101
Groot verzorgingsgebied	3.644.461	3.776.474	3.449.961	3.535.734	97
Klein verzorgingsgebied	941.224	917.058	842.426	859.464	91

Tabel 16: Collectie in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

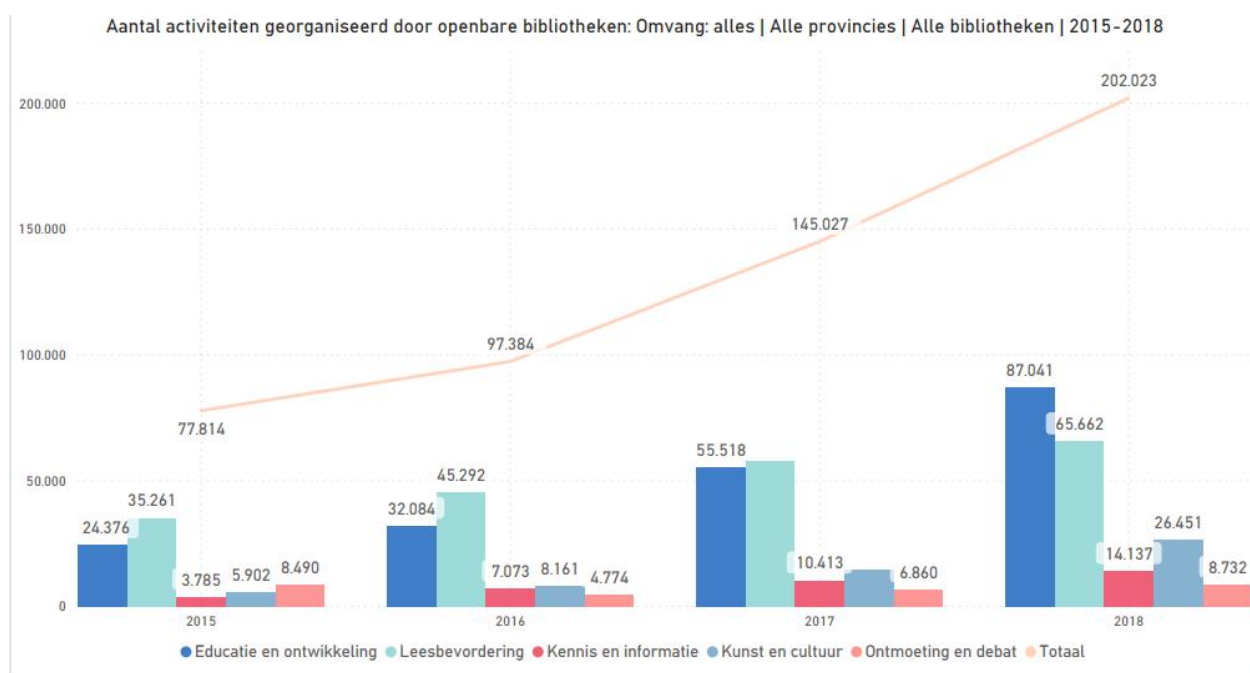

8 Kernfuncties

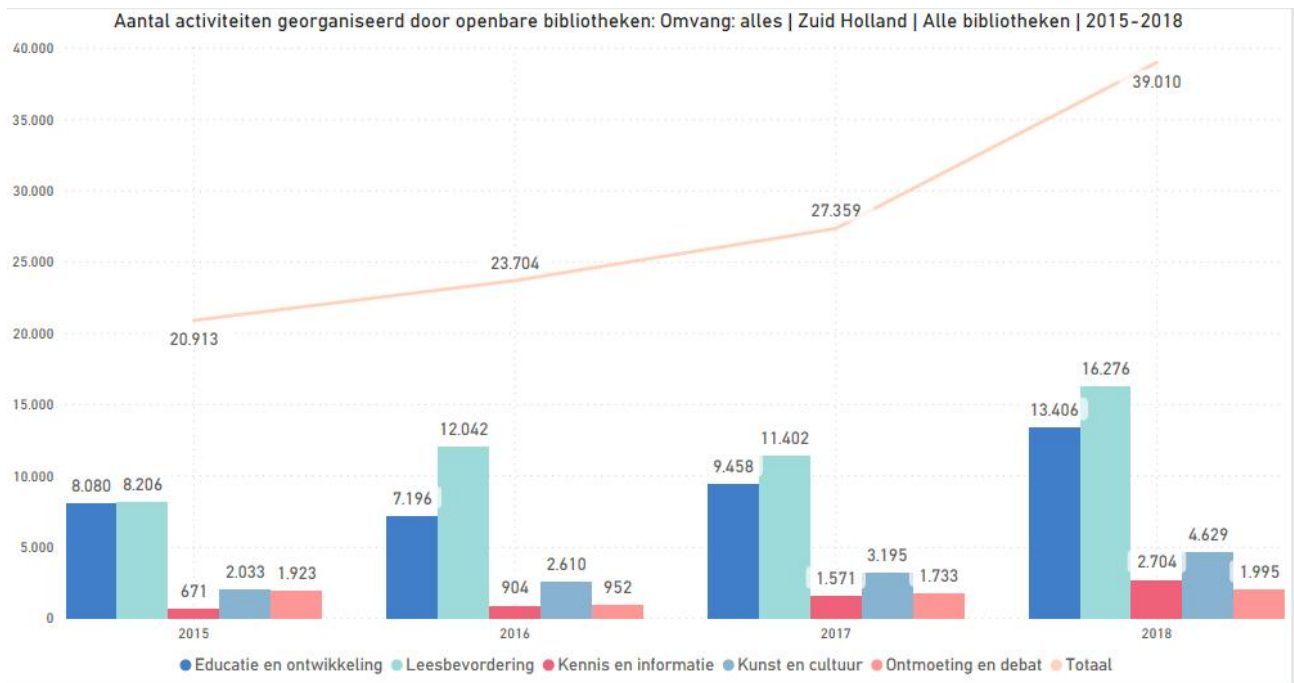
8.1 Totaal aantal activiteiten

Een kanttekening bij de cijfers voor het aantal activiteiten is dat het monitoren van activiteiten nauwkeuriger wordt door de tijd heen. Daarnaast is de definitie van wat activiteiten precies zijn verbreed. Hierdoor wordt de sowieso aanwezige stijging in het aantal activiteiten verder versterkt, wat we terug zien in de cijfers. Daarnaast zijn er verschillen tussen bibliotheken hoe activiteiten gemonitord en gerapporteerd worden. Dit betekent dat we de cijfers hier met enig voorbehoud presenteren.

Zowel in Nederland als in Zuid-Holland zien we een zeer grote stijging in het aantal activiteiten sinds 2015. De bibliotheken in Zuid-Holland organiseerden in 2018 bijna 40.000 activiteiten. Hiermee zien we een zeer sterke stijging ten opzichte van 2015. Met name tussen 2017 en 2018 is de stijging erg groot. De stijging is het minst grootst bij bibliotheken met een klein verzorgingsgebied.

Figuur 10. Aantal activiteiten in Nederland. Bron: Wsob-enquête

Figuur 11. Aantal activiteiten in Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête

Activiteiten	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	77.814	97.384	145.027	202.023	260
Totaal Zuid-Holland	20.913	23.704	27.359	39.010	187
Landelijk gebied	5.565	4.956	6.815	11.067	199
Stedelijk gebied	15.348	18.748	20.544	27.943	182
Groot verzorgingsgebied	13.744	19.650	20.935	30.128	219
Klein verzorgingsgebied	7.169	4.054	6.424	8.882	124

Tabel 17: Activiteiten in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

8.2 Activiteiten per kerntaak

Aan de bibliotheken die precies registreren op welke functies ze activiteiten organiseren, 18 van de 23 bibliotheken in Zuid-Holland, is gevraagd wat voor activiteiten ze hebben georganiseerd. In totaal gaat het om 31.733 activiteiten die zo onderverdeeld zijn. Hieronder volgt een overzicht

Leesbevordering en kennismaking met literatuur

In totaal organiseerden deze 18 bibliotheken in Zuid-Holland 13.057 activiteiten op het gebied van Leesbevordering en kennismaking met literatuur; dit is 41% van de naar kernfuncties onderverdeelde activiteiten. Verreweg de meeste van deze activiteiten, ruim de helft, betreffen 'Leesbevordering en literatuur kinderen 4-12 jaar' georganiseerd door 17 bibliotheken, op afstand gevolgd door 'Leesbevordering en literatuur kinderen 0-4 jaar' eveneens door 17 bibliotheken (19% van de activiteiten). 13 bibliotheken organiseren 'Bijeenkomsten leesclubs voor volwassenen' (8% van de activiteiten) en 10 bibliotheken 'Buitenschoolse activiteiten leesbevordering en literatuur kinderen 4-12 jaar' (9% van de activiteiten).

Activiteiten op het gebied van	Aantal ZH'se bibliotheken	Aantal ZH'se bibliotheken	Aantal in totaal georganiseerd in 2018 in ZH
	2017 N=17	2018 N=18	
Leesbevordering en literatuur kinderen 4-12	15	17	6.918
Leesbevordering en literatuur kinderen 0-4	15	17	2.428
Buitenschoolse activiteiten leesbevordering en literatuur kinderen 4-12	10	10	1.232
Bijeenkomsten leesclubs voor volwassenen	11	13	1.046
Leesbevordering en literatuur kinderen 12-18	11	9	171
Buitenschoolse activiteiten leesbevordering en literatuur kinderen 12-18	1	3	16
Overige activiteiten	8	10	1.246

Tabel 18: Soort activiteit, Lezen en literatuur. Bron: Wsob-enquête.

Educatie en Ontwikkeling

In totaal organiseren de 18 bibliotheken 11.237 activiteiten binnen de kerntaak Educatie en ontwikkeling (dit is 35% van de 31.733 activiteiten die naar kernfuncties onderverdeeld zijn). Ruim de helft van deze activiteiten betreffen 'Taalvaardigheid voor volwassenen' (door 18 bibliotheken) en ruim een kwart 'digitale vaardigheden voor volwassenen' (door 17 bibliotheken). Eveneens 17 bibliotheken organiseren activiteiten op het gebied van 'Informatievaardigheden en mediawijsheid primair onderwijs'; in totaal gaat het hierbij om 590 activiteiten.

Activiteiten op het gebied van...	Aantal ZH'se bibliotheken 2017, N=17	Aantal ZH'se bibliotheken 2018, N=18	Totaal georganiseerd in 2018 in ZH
Taalvaardigheid voor volwassenen (basisvaardigheden)	16	18	6.061
Digitale vaardigheden voor volwassenen (basisvaardigheden)	17	17	3.141
Informatievaardigheden en mediawijsheid primair onderwijs	14	17	590
Buitenschoolse activiteiten informatievaardigheden en mediawijsheid 4-12 jarigen	11	11	368
Informatievaardigheden en mediawijsheid voor volwassenen	13	9	356
Informatievaardigheden en mediawijsheid 0-4 jarigen	5	5	80
Informatievaardigheden en mediawijsheid voortgezet onderwijs	5	6	43
Buitenschoolse activiteiten informatievaardigheden en mediawijsheid 12-18 jarigen	2	1	2
Overige activiteiten	7	8	596

Tabel 19: Soort activiteit, Educatie en ontwikkeling. Bron: Wsob-enquête.

Kunst en Cultuur

In totaal organiseerden bibliotheken in Zuid-Holland 4.225 activiteiten binnen de kerntaak Kunst en cultuur (13% van de naar kernfuncties onderverdeelde activiteiten).

Verreweg de meeste georganiseerde activiteiten hierbinnen, bijna de helft, betroffen cursussen of workshops, georganiseerd door 12 bibliotheken. Meer bibliotheken organiseren activiteiten op het gebied van lezingen, 14 bibliotheken, maar in totaal betreft het minder activiteiten, slechts 5% van de activiteiten binnen Kunst en cultuur. 13 bibliotheken organiseren activiteiten op het gebied van theater (3% van de activiteiten) en 12 bibliotheken organiseren exposities (8%). Overige activiteiten die genoemd worden, door minder dan 10 bibliotheken, zijn: film, concerten, open podia en kunstroute 2018. 9 bibliotheken noemen ook nog andere activiteiten waarbij het wel om best nog veel activiteiten gaat, namelijk 28% van de activiteiten binnen Kunst en cultuur.

	Aantal ZH'se bibliotheken 2017, N=18	Aantal ZH'se bibliotheken 2018, N=18	Totaal georganiseerd in 2018 in ZH
Cursussen/workshops	13	12	1.911
Exposities	8	12	334
Film	10	9	303
Lezingen	13	14	227
Theater	10	13	117
Concerten/muzikale voorstellingen	5	8	103
Open podium	2	5	31
Kunstroute 2018	n.v.t.	4	6
Anders	7	9	1.193

Tabel 20: Soort activiteit, Kunst en cultuur. Bron: Wsob-enquête.

Kennis en Informatie

In totaal organiseerden bibliotheken in Zuid-Holland 1.621 activiteiten op het gebied van Kennis en informatie (5% van de naar kernfuncties onderverdeelde activiteiten). De meeste activiteiten, ruim de helft, betroffen 'Overige activiteiten voor volwassenen' door 15 bibliotheken, op afstand gevolgd door 'Gezondheid, zorg en welzijn' door 11 bibliotheken.

	Aantal ZH'se bibliotheken 2017 N=17	Aantal ZH'se bibliotheken 2018 N=18	Aantal in totaal georganiseerd in 2018 in ZH
Gezondheid, zorg en welzijn	13	11	339
Juridisch	4	5	187
Financieel	7	9	166
Werk en sollicitatie	9	8	60
Informatiebijeenkomsten voor jeugd	5	7	38
Overige activiteiten voor volwassenen	12	15	831

Tabel 21: Soort activiteit, Kennis en informatie. Bron: Wsob-enquête.

Ontmoeting en Debat

In totaal organiseerden bibliotheken in Zuid-Holland 1.593 activiteiten op het gebied van Ontmoeting en debat (5% van de naar kernfuncties onderverdeelde activiteiten).

	Aantal ZH'se bibliotheken 2017 N=17	Aantal ZH'se bibliotheken 2018 N=18	Aantal in totaal georganiseerd in 2018 in ZH
Informele activiteiten met ontmoeting als doel, zoals inloopkoffie	8	12	536
Georganiseerde discussies over andere maatschappelijke thema's	11	10	104
Georganiseerde discussies/debat rondom de verkiezingen	6	8	10
Anders	10	8	943

Tabel 22: Soort activiteit Ontmoeting en debat. Bron: Wsob-enquête.

8.3 Aantal samenwerkingspartners in 2018

In 2018 is gevraagd of men met specifieke partners samenwerkt. Hierbij zijn de samenwerkingspartners geclusterd naar enkele soorten (overheid, VVE, onderwijs, culturele instellingen, basisvaardigheden en overig). Deze vraag is in 2016 voor het eerst mee genomen, vandaar dat we een vergelijking maken vanaf 2016. We zien in de tabel op de volgende pagina het aantal basisbibliotheken in Zuid-Holland dat samenwerkt met specifieke partners.

Alle Zuid-Hollandse bibliotheken werkten in 2016 en 2017 samen met de gemeente. In 2018 zijn dat bijna alle bibliotheken (22 van de 23). We zien verder dat samenwerking met de provincie toeneemt, van 5 bibliotheken in 2016 naar 9 bibliotheken in 2018.

Wat betreft scholing en jeugd zien we dat inmiddels (bijna) alle 23 bibliotheken samenwerken met de kinderopvang, basisscholen en het voortgezet onderwijs. Met name voor het voortgezet onderwijs zien we hierin een stijging sinds 2016 van 15 bibliotheken naar 20 bibliotheken in 2018. Ook voor basisscholen zien we dat wat meer bibliotheken nu hiermee samenwerken sinds 2016, van 20 naar 23. 14 bibliotheken werken samen met consulatiebureaus. Samenwerking met een hogeschool en/of universiteit vindt in Zuid-Holland nog steeds nauwelijks plaats.

Wel wordt er door veel bibliotheken samengewerkt met andere instellingen voor basisvaardigheden en non-formeel leren. Zo werken alle bibliotheken samen met Stichting Lezen en Schrijven en 19 met andere taalanbieders. Maar ook met vluchtelingenorganisaties, andere educatieve instellingen en op computercursussen en digitale geletterdheid werkt ruim tweederde van de bibliotheken in Zuid-Holland samen. Voor computercursussen en digitale geletterdheid zijn dat wel 4 bibliotheken minder dan in 2016.

Overige partners waar een meerderheid van de bibliotheken mee samenwerkt zijn theater (13 bibliotheken), instellingen voor werk en inkomen (13 bibliotheken, 4 meer dan in 2016), financiële en juridische dienstverleners (13, 3 meer dan in 2016), zorginstellingen (14), maatschappelijke dienstverleners (16), organisaties gericht op persoonlijke ontwikkeling, ontmoeting, vrijetijdsbesteding en creativiteit (16, 4 meer dan in 2016) en jeugd en gezin (17).

Aantal ZH bibliotheken dat samenwerkt met:	2016 N=23	2017 N=23	2018 N=23
Overheid			
Gemeente	23	23	22
Provincie	5	6	9
VVE			
Kinderopvang	19	19	21
Consultatiebureau	15	15	14
Onderwijs			
Basisschool	20	22	23
VO	15	17	20
ROC beroepsonderwijs	11	9	10
Hogeschool	2	3	3
Universiteit	1	1	2
Culturele instellingen			
Theater	14	12	13
Museum	13	12	12
Archief	11	8	10
Kunstuitleen	6	6	5
VVV	6	8	4
Schouwburg	3	4	3
Bioscoop	3	2	2
Filmhuis	5	4	2
Basisvaardigheden en non-formeel leren			
Stichting Lezen en Schrijven	21	22	23
Andere taalaanbieders	19	20	19
Computercursussen en digitale geletterdheid	20	18	16
Vluchtelingenorganisaties	18	17	16
Andere educatieve instellingen	13	17	16
Overige instellingen			
Jeugd en gezin	18	19	17
Maatschappelijke dienstverleners	16	15	16
Organisaties gericht op persoonlijke ontwikkeling, ontmoeting, vrijetijdsbesteding en creativiteit	12	16	16
Zorginstellingen	14	14	14
Financiële en juridische dienstverleners	10	12	13
Werk en Inkomen	9	10	13
Commerciële dienstverleners	6	6	6

Tabel 23: Aantal bibliotheken dat in 2018 samenwerkt met genoemde partners. Bron: Wsob-enquête.

Naast de Wsob-vragenlijst, krijgen bibliotheken ook andere vragenlijsten voorgelegd, die dieper ingaan op een thema. Zo is er bijvoorbeeld een vragenlijst specifiek over VVE, een vragenlijst over de samenwerking met het primair onderwijs en een vragenlijst over basisvaardigheden voor volwassenen. In de navolgende paragrafen gaan we hier dieper op in.

8.4 Verdieping op basisvaardigheden voor volwassenen

Achttien Zuid-Hollandse bibliotheken hebben de vragenlijst over basisvaardigheden voor volwassenen over 2018 ingevuld. Zij geven allemaal aan digitale diensten aan te bieden voor basisvaardigheden voor volwassenen. Voorbeelden hiervan zijn Digisterker en Klik & Tik. Ook alle bibliotheken bieden diensten aan op het gebied van NT2, taalvaardigheid (collectie, gebruik computers, advies, inloopsprekuren, non-formele cursussen etc.). Bijna alle bibliotheken bieden diensten aan op het gebied van NT1 en E-overheid.

Ten opzichte van 2017 zien we dat diensten voor het gezin (laagtaalvaardige ouders) naar verhouding vaker wordt genoemd in 2018; in 2017 door ruim de helft van de bibliotheken en in 2018 door ruim drie kwart. Diensten op het gebied van werk/sollicitatie worden in 2018 ook door ruim drie kwart genoemd, net als vorig jaar.

Aantal Zuid-Hollandse bibliotheken dat dit aanbiedt:	2016 (n=17):	2017 (n=20):	2018 (n=18)
E-overheid	-	20 (100%)	16 (89%)
NT2 (taalvaardigheid)	16 (94%):	20 (100%):	18 (100%)
Inloopsprekuren	15	20	18
Gebruik computers	14	20	18
Advies, doorverwijzing en intakes	14	20	18
Gebruik fysieke en digitale collectie	14	19	18
Non formele cursussen	15	14	17
Taalcafés	-	-	15
Oefenen met een Taalmaatje	-	17	15
Toeiden naar formele cursussen	-	17	15
Leesclub	-	-	14
Landelijk afgekocht programma	-	-	3
Formele cursussen	5	8	1
Losse bijeenkomsten	-	13	-
Digitaal	17 (100%):	20 (100%):	18 (100%)
Klik & Tik	13	18	16
Digisterker	17	20	15
Eigen ontwikkeld programma	10	9	8
Ander programma	7	4	8
NT1 (lezen en schrijven)	14 (82%)	19 (95%)	17 (94%)
Werk/sollicitatie	6 (35%)	15 (75%)	14 (78%)
Gezin (laagtaalvaardige ouders)	-	11 (55%)	14 (78%)
Gezondheid, zorg en welzijn	8 (47%)	10 (50%)	8 (50%)
Financieel	6 (35%)	7 (35%)	7 (39%)
Juridisch	5 (29%)	4 (20%)	5 (28%)
Rekenen	2 (12%)	4 (20%)	4 (22%)
Sociale vaardigheden	3 (18%)	6 (30%)	3 (19%)

Tabel 24: Aantal bibliotheken dat diensten aanbiedt op basisvaardigheden. Een '-' betekent dat de desbetreffende optie niet is voorgelegd in dat jaar.

Bron: BOP vragenlijst dienstverlening rondom basisvaardigheden voor volwassenen.

Hieronder is te zien op welke doelgroepen bibliotheken zich richten met hun dienstverlening op het gebied van basisvaardigheden. Alle bibliotheken geven sinds 2016 aan zich te richten op NT1 en NT2 laaggeletterden en op digibeten.

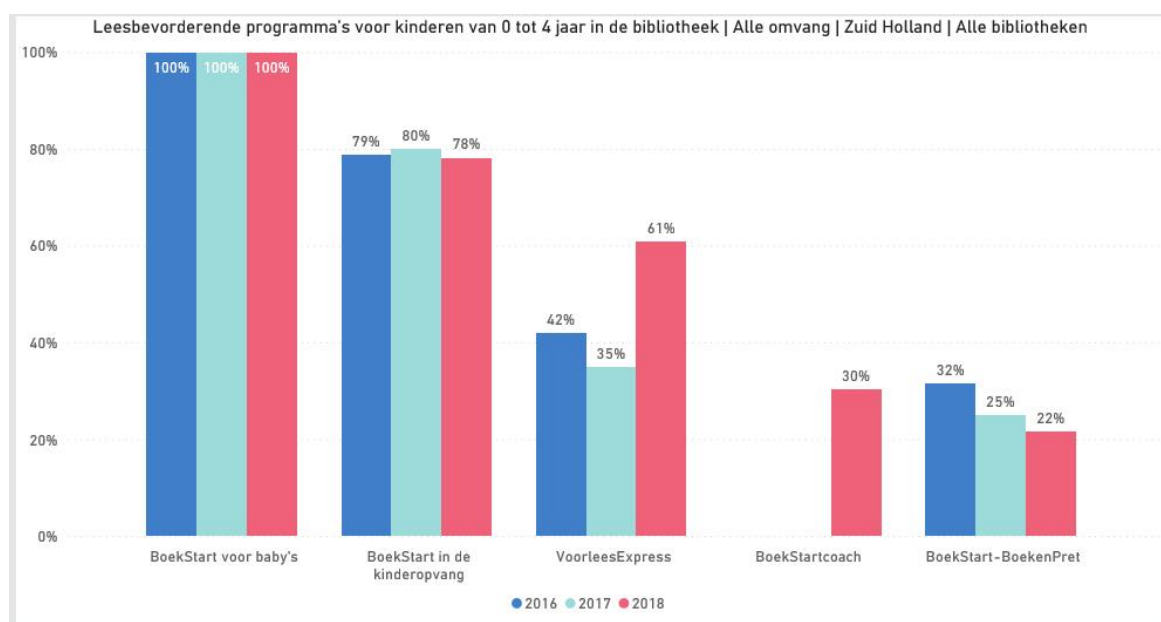
Aantal Zuid-Hollandse bibliotheken dat zich hierop richt:	2016 (n=17):	2017 (n=20):	2018 (n=18)
Laaggeletterden NT1	16	20	18
Laaggeletterden NT2	16	20	18
Digibeten	16	20	18
Inburgeraars/vluchtelingen/asielzoekers/ statushouders	14	18	16
Senioren (65+)	14	17	14
Mensen met een lage sociaal-economische status (bijstandsgerechtigden, cliënten sociale werkplaats, lage inkomensgroepen etc.)	10	13	12
Werkzoekenden	-	12	10

Tabel 25: Aantal bibliotheken dat zich richt op specifieke doelgroepen. Bron: BOP vragenlijst dienstverlening rondom basisvaardigheden voor volwassenen.

8.5 Verdieping op aanbod VVE

Bibliotheken bieden verschillende leesbevorderende activiteiten en programma's voor kinderen van 0 tot 4 jaar zoals te zien is in de grafiek op de volgende pagina. De specifieke BOP-vragenlijst over VVE-dienstverlening is over 2018 ingevuld door 20 Zuid-Hollandse bibliotheken.

Deze bibliotheken bieden allemaal BoekStart voor baby's aan. Ook BoekStart in de Kinderopvang wordt veel aangeboden, door 4 op de 5 bibliotheken. VoorleesExpress wordt in 2018 door meer bibliotheken aangeboden (6 op de 10) dan in 2016 en 2017 (rond 4 op de 10). BoekStartcoach wordt voor het eerst genoemd in 2018, door 3 op de 10 bibliotheken.

Figuur 12: bibliotheken dat diensten aanbiedt voor 0- t/m 4-jarigen. Bron: BOP vragenlijst dienstverlening VVE.

8.6 Verdieping op de samenwerking met het PO

De BOP vragenlijst gericht op de samenwerking met het primair onderwijs is in 2018 ingevuld door 21 Zuid-Hollandse bibliotheken. Zij werken allemaal samen met het primair onderwijs. Bijna alle bibliotheken noemen de volgende diensten: nationale voorleeswedstrijd, kinderboekenweek, nationale voorleesdagen, groepsbezoek en vakantiebieb. Nederland leest Junior en poëzieweek worden wat vaker genoemd dan voorgaande jaren en Groepsbezoek is in 2018 voor het eerst voorgelegd.

Aantal Zuid-Hollandse bibliotheken dat dit aanbiedt:	2016 (n=21):	2017 (n=21):	2018-2019* (n=21):
Nationale voorleeswedstrijd	20	20	21
Kinderboekenweek	-	21	20
Nationale voorleesdagen	20	20	20
Groepsbezoek	-	-	20
VakantieBieb	18	18	18
Nederlandse Kinderjury	13	13	14
Nederland Leest Junior	11	11	14
Zelf ontwikkelde programma's	-	4	12
Poëzieweek	5	5	9
Boekenpret	-	-	5
De Rode Draad	1	1	0
BoekStart/ BoekenPret	17	17	-**

Tabel 26: bibliotheken dat diensten aanbiedt voor 0- t/m 4-jarigen. Bron: BOP vragenlijst dienstverlening PO.

* In voorgaande jaren werd gekeken naar kalenderjaar. Vanaf 2018 wordt gekeken naar schooljaar

** In eerdere jaren werd gevraagd naar Boekstart/Boekenpret, in 2018-2019 is alleen gevraagd naar Boekenpret

De meeste bibliotheken (17 van de 21 die de vragenlijst invulden) geven aan dat ze met het primair onderwijs samenwerken volgens het principe van de Bibliotheek *op school*.

De meest voorkomende knelpunten waar bibliotheken tegenaan lopen bij de samenwerking met het primair onderwijs zijn onvoldoende financiering (14 van de 21 bibliotheken), onvoldoende personele bezetting binnen de bibliotheek (13 bibliotheken) en onvoldoende beleidsprioriteit bij het onderwijs (9 bibliotheken).

9 Bedrijfsvoering

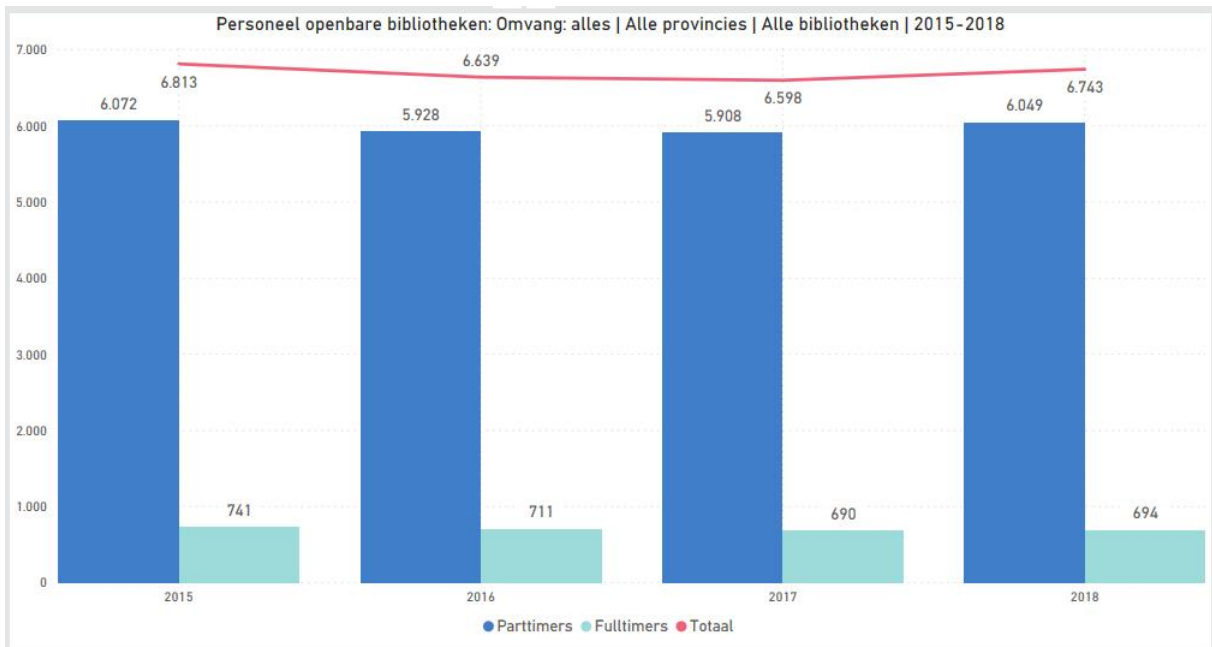
9.1 Aantal medewerkers in loondienst

In Nederland is het aantal medewerkers in 2018 bijna gelijk aan 2015. Wel is het zo dat na een kleine daling tussen 2015 en 2017 er in 2018 een lichte stijging te zien is.

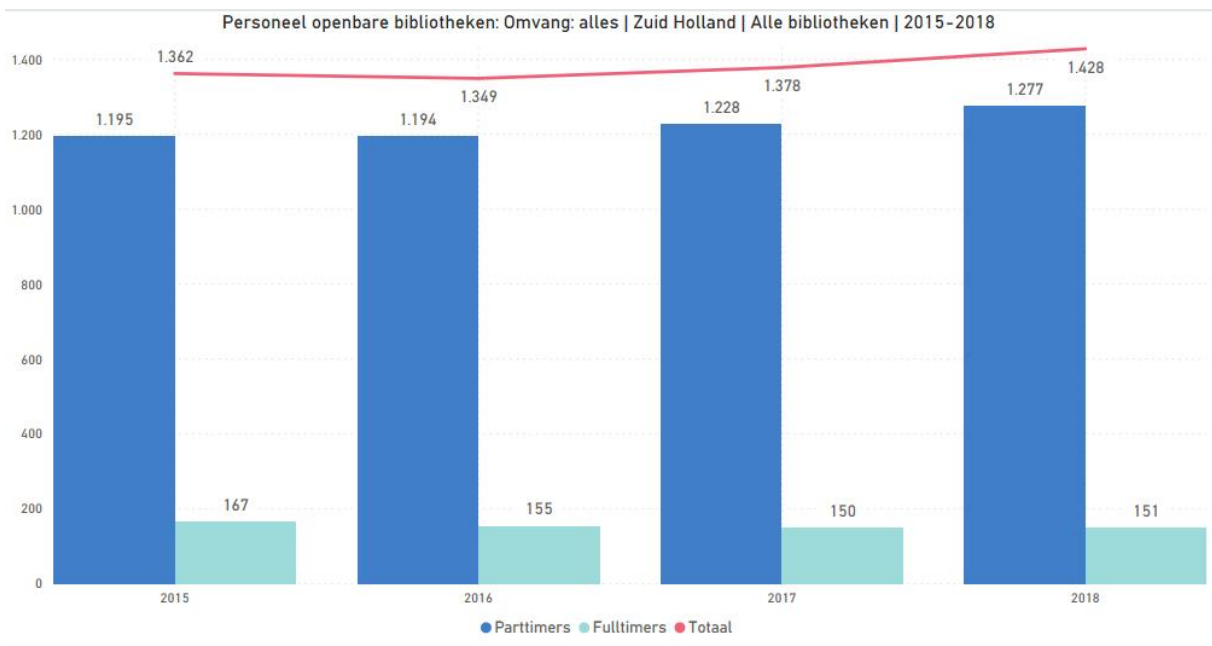
In de Zuid-Hollandse bibliotheken werkten in 2018 ongeveer 1.428 vaste medewerkers; dit is een stijging van 5% ten opzichte van 2015, een stijging die sinds 2016 geleidelijk inzet. Zowel in landelijk als stedelijk gebied en bij kleine en grote bibliotheken zien we deze stijging, variërend van 4% tot 7% ten opzichte van 2015, terug.

Het aantal vrouwen dat werkt bij bibliotheken is nog altijd veel hoger dan het aantal mannen: 86% van alle medewerkers in loondienst in Zuid-Holland is vrouw. Sinds 2015 zien we dat het aantal mannelijke en het aantal vrouwelijke medewerkers in loondienst, relatief gezien, bijna evenveel is gestegen. Het grootste verschil zien we bij bibliotheken met een klein verzorgingsgebied. Bij die bibliotheken stijgt het aantal vrouwen met 9% sinds 2015 terwijl het aantal mannen met 4% daalt.

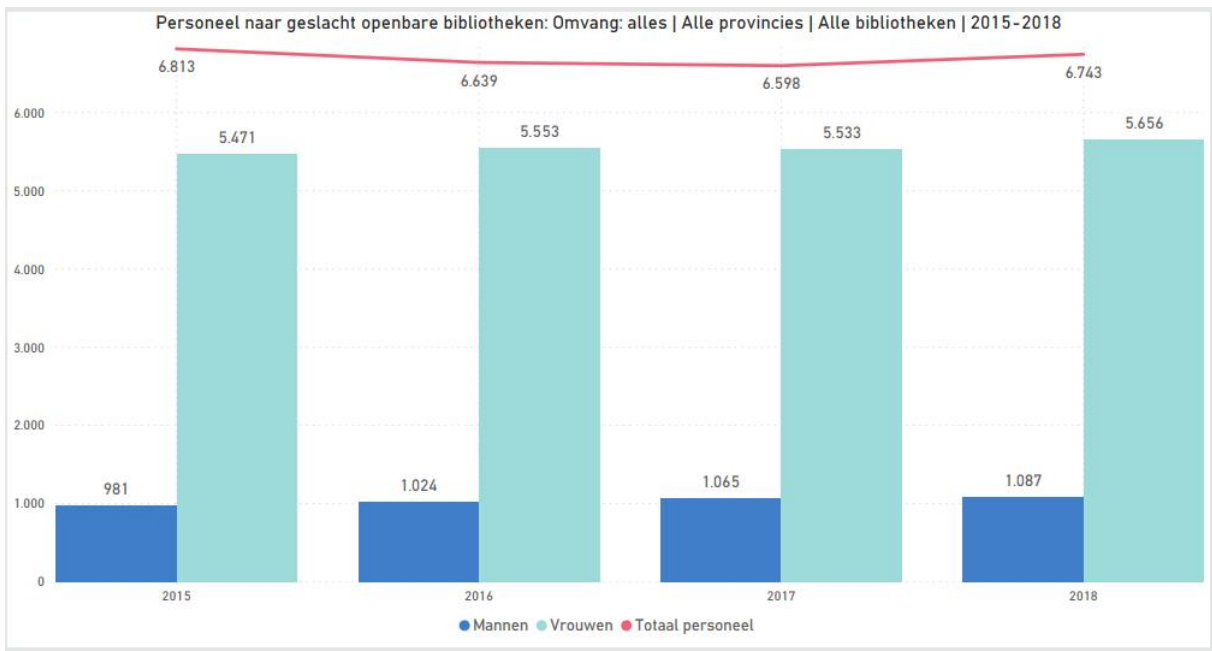
Bibliotheken kennen nog altijd een relatief oud medewerkersbestand: in 2018 is bijna 6 op de 10 medewerkers in loondienst in Zuid-Holland 50 jaar of ouder en iets minder dan 1 op de 9 is 29 jaar of jonger. Deze verhouding kwam in voorgaande jaren ook naar voren. In Zuid-Holland zien we sinds 2015 wel een continue daling van medewerkers in loondienst tussen de 50 en 60 jaar. Daarentegen zien we ook een continue stijging in de leeftijdsgroep van 60 jaar en ouder. In de jongere groepen, jonger dan 50 jaar, zien we ook een stijging. Met name in de groep tussen 30 en 40 jaar.

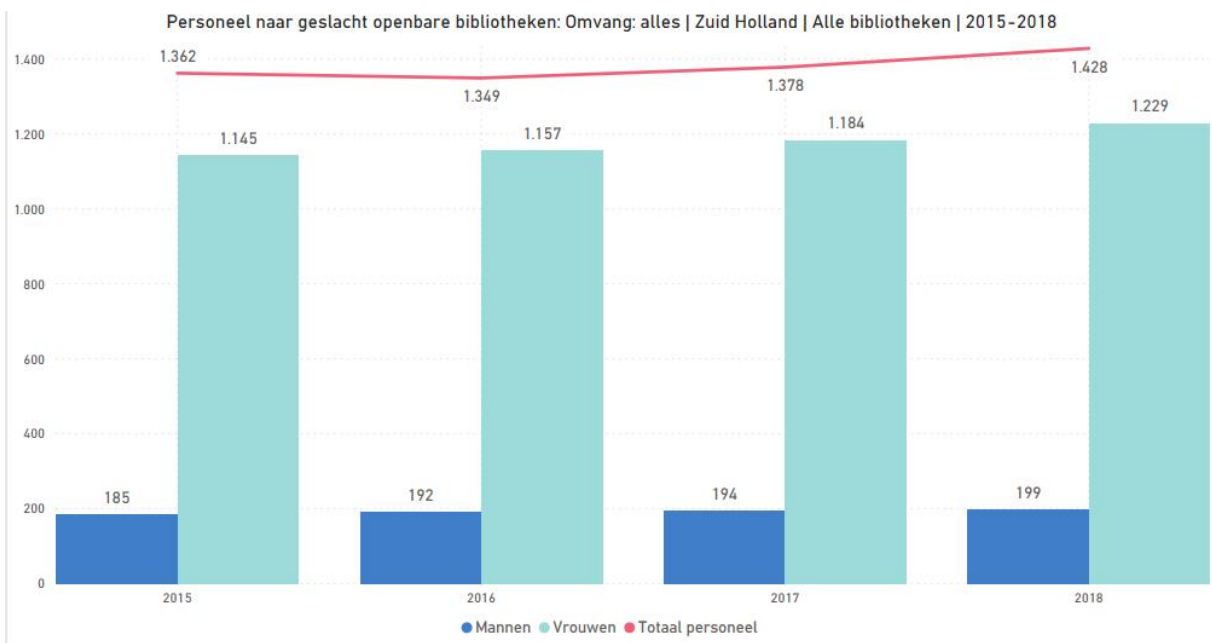
Figuur 13. Aantal medewerkers in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

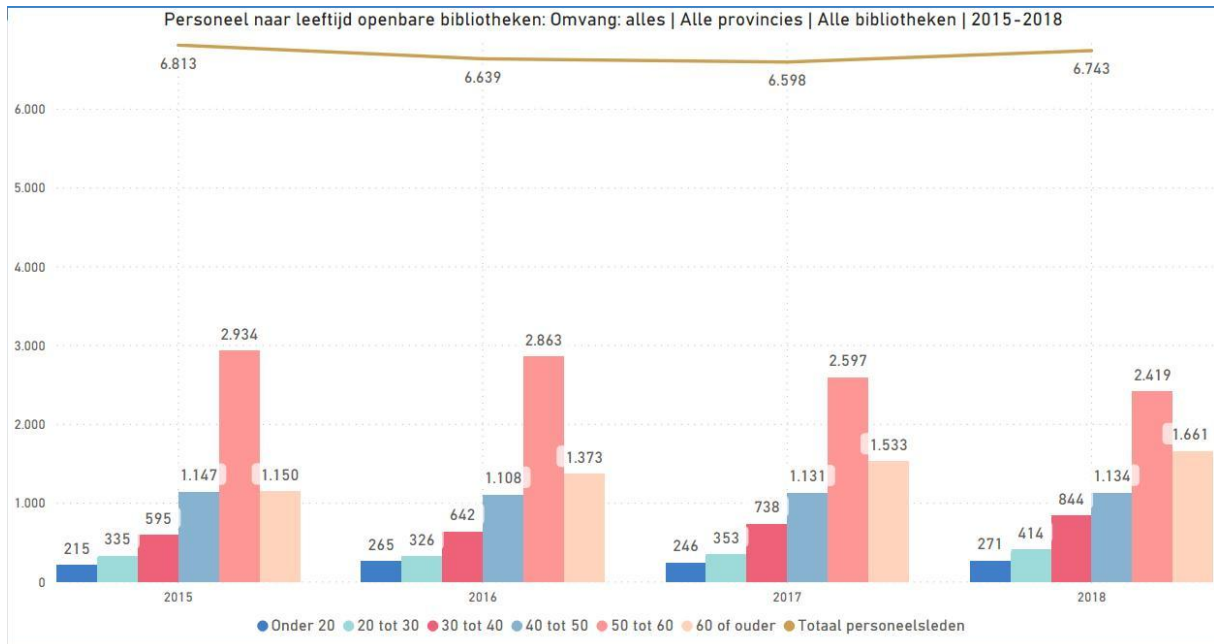
Figuur 14. Aantal medewerkers in Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

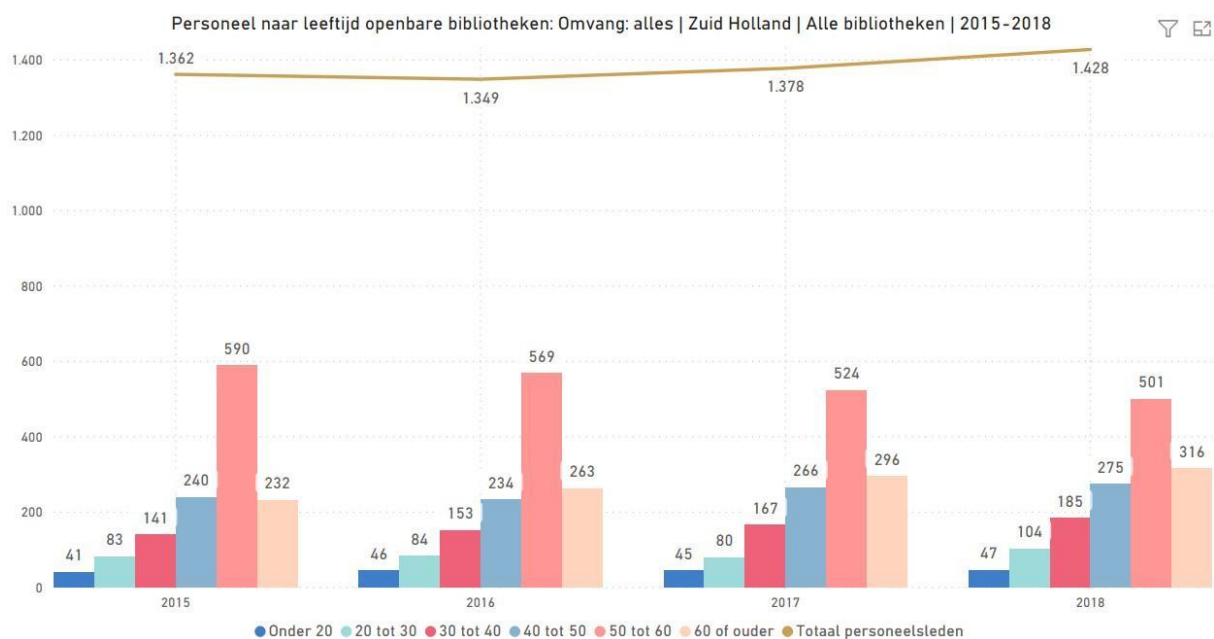
Figuur 15. Aantal medewerkers, opgesplitst naar mannen en vrouwen in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 16. Aantal medewerkers, opgesplitst naar mannen en vrouwen Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête

Figuur 17. Aantal medewerkers naar leeftijd in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 18. Aantal medewerkers naar leeftijd in Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Aantal medewerkers	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	6.813	6.639	6.598	6.743	99
Totaal Zuid-Holland	1.362	1.349	1.378	1.428	105
Landelijk gebied	384	378	367	401	104
Stedelijk gebied	978	971	1.011	1.027	105
Groot verzorgingsgebied	1.097	1.077	1.093	1.144	104
Klein verzorgingsgebied	265	272	285	284	107

Tabel 27. Aantal medewerkers in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

Aantal medewerkers Zuid-Holland	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Vrouw	1.145	1.157	1.184	1.229	107
Landelijk gebied	347	344	336	364	105
Stedelijk gebied	798	813	848	865	108
Groot verzorgingsgebied	908	908	924	971	107
Klein verzorgingsgebied	237	249	260	258	109
Man	185	192	194	199	108
Landelijk gebied	36	34	31	37	103
Stedelijk gebied	149	158	163	162	109
Groot verzorgingsgebied	158	169	169	173	109
Klein verzorgingsgebied	27	23	25	26	96

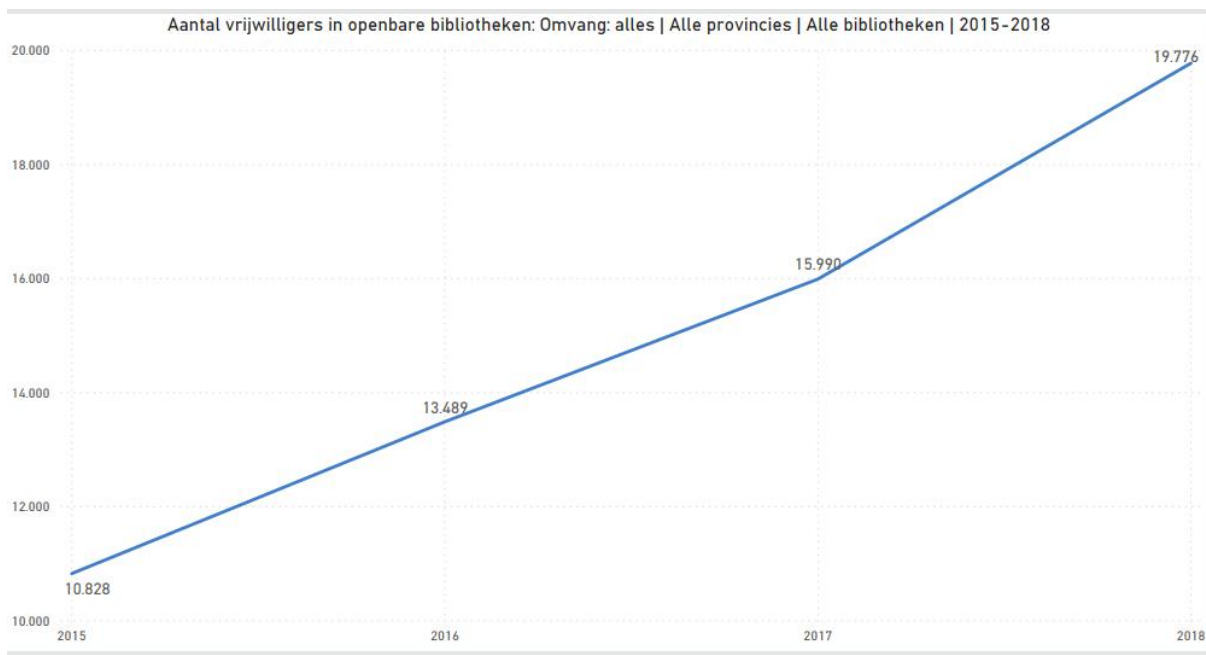
Tabel 28. Aantal medewerkers naar geslacht. Bron: Wsob-enquête. In 2015 was van een aantal medewerkers geen geslacht bekend terwijl dit in 2018 wel van alle medewerkers bekend is. Ten gevolge hiervan zijn de index cijfers voor vrouwen en mannen opgesplitst allebei hoger (respectievelijk 107 en 108 dan het totaal voor Zuid-Holland (105)).

Aantal medewerkers Zuid-Holland	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Onder 20	41	46	45	47	115
20 tot 30	83	84	80	104	125
30 tot 40	141	153	167	185	131
40 tot 50	240	234	266	275	115
50 tot 60	590	569	524	501	85
60 en ouder	232	263	296	316	136

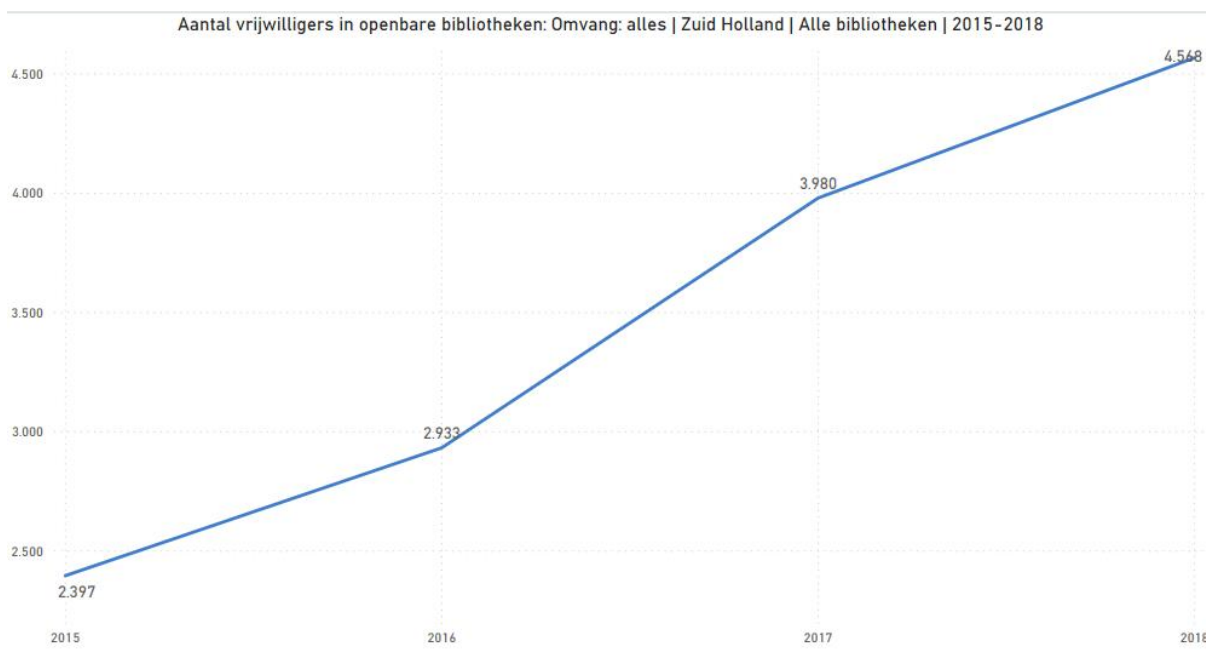
Tabel 29. Aantal medewerkers naar leeftijd. Bron: Wsob-enquête. In 2015 was van een aantal medewerkers geen leeftijd bekend terwijl dit in 2018 wel van alle medewerkers bekend is. Ten gevolge hiervan zijn de index cijfers opgesplitst naar leeftijd gemiddeld genomen hoger dan het totaal voor Zuid-Holland (105).

9.2 Aantal vrijwilligers

In 2018 werkten in de Zuid-Hollandse bibliotheken bijna 4.600 vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers dat werkzaam is in de bibliotheek, is tussen 2015 en 2018 sterk toegenomen, zowel in Zuid-Holland als in Nederland als geheel. Deze grote stijging zien we in Zuid-Holland terug in zowel landelijk als stedelijk gebied en voor zowel bibliotheken met een groot als een klein verzorgingsgebied.

Figuur 19. Aantal vrijwilligers in Nederland. Bron: Wsob-enquête

Figuur 20. Aantal vrijwilligers in Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Aantal vrijwilligers	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	10.828	13.489	15.990	19.776	183
Totaal Zuid-Holland	2.397	2.933	3.980	4.568	191
Landelijk gebied	1.225	1.428	2.090	2.327	190
Stedelijk gebied	1.172	1.505	1.890	2.241	191
Groot verzorgingsgebied	1.693	2.047	2.734	3.262	193
Klein verzorgingsgebied	704	886	1.246	1.306	186

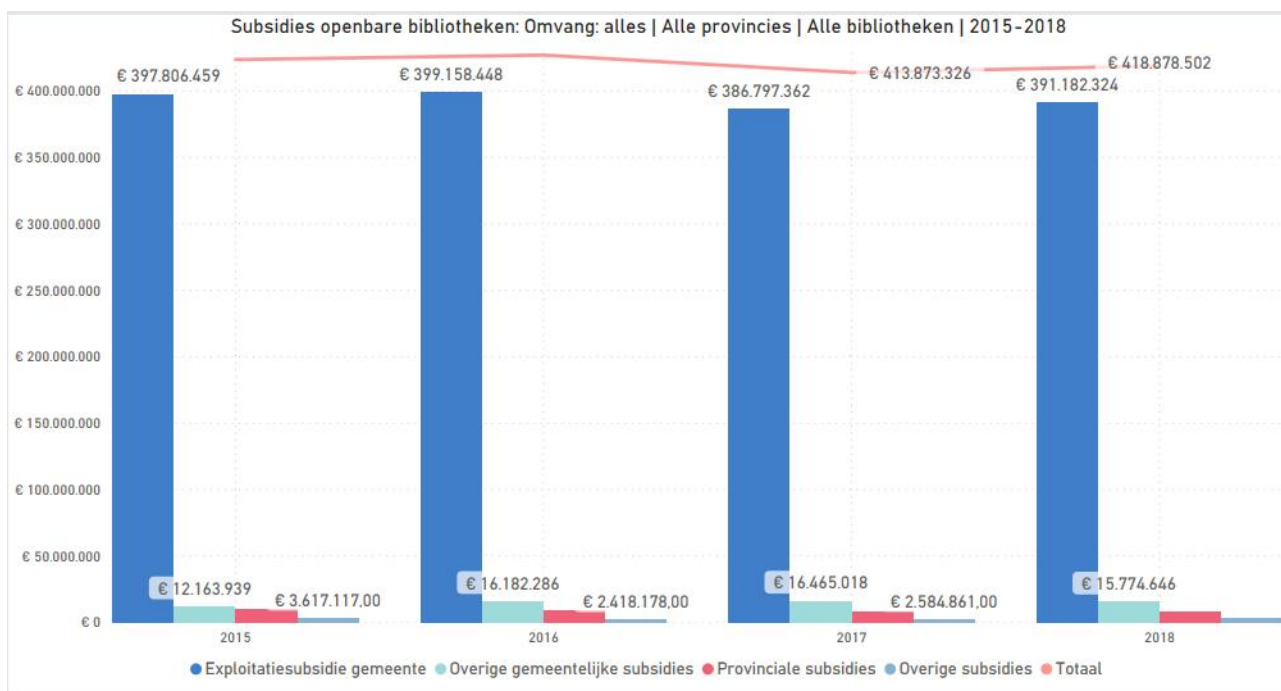
Tabel 30. Aantal vrijwilligers in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

9.3 Baten en lasten

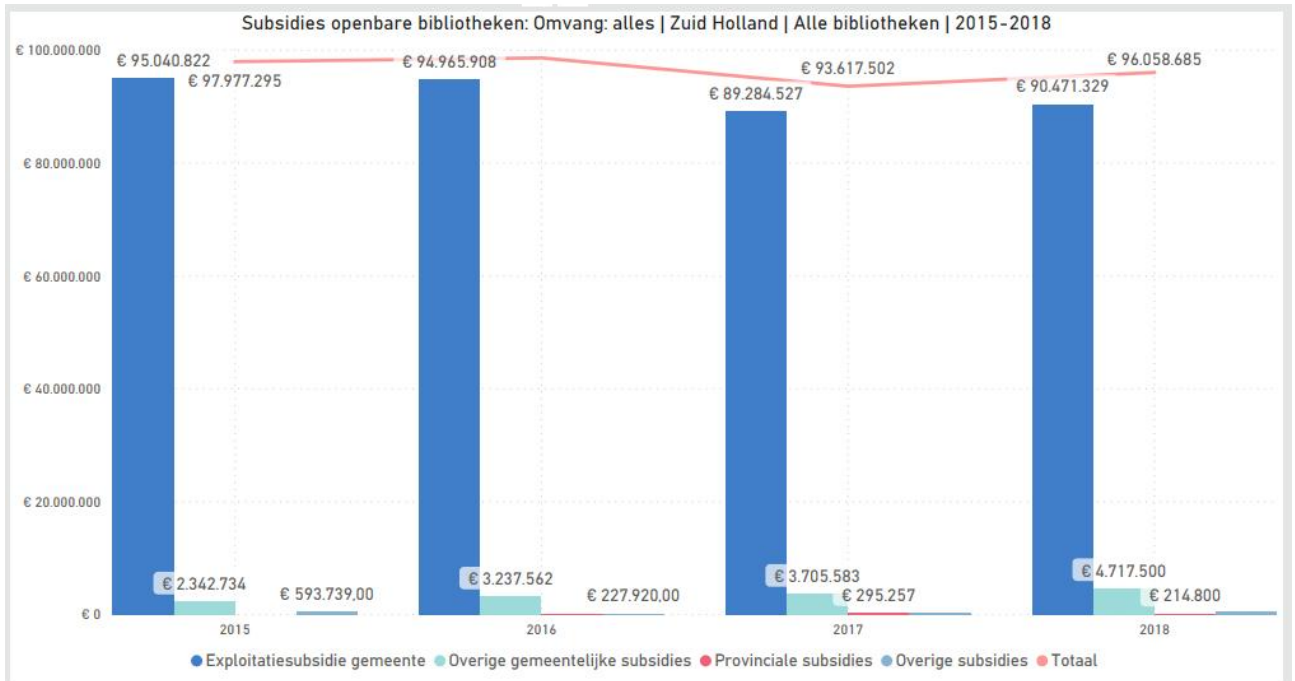
9.3.1 Subsidie

Subsidies zijn de belangrijkste bron van inkomsten van bibliotheken. In de Wsob wordt de subsidie per basisbibliotheek uitgesplitst naar ‘exploitatiesubsidie gemeente’, ‘overige gemeentelijke subsidies’, ‘provinciale subsidie aan de basisbibliotheken’ (de subsidie van de provincie aan de POI zit hier niet bij) en ‘overige subsidie’. De (index)cijfers in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op deze totale subsidiebedragen.

Zowel in Nederland als in Zuid-Holland is de totale subsidie voor de bibliotheken in 2018 iets toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar. Kijken we naar het verschil tussen 2015 en 2018, dan zien we dat zowel in Zuid-Holland als in Nederland de totale subsidie een fractie is gedaald. In Zuid-Holland zien we deze daling vooral terug voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied. Voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied en bibliotheken uit het landelijk gebied stijgt de totale subsidie een fractie en voor bibliotheken uit het stedelijk gebied zien we een kleine daling.

Figuur 21. Totale subsidie Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 22. Totale subsidie Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Subsidie	2015	2016	2017	2018	Index '15-'18
Totaal Nederland	€ 423.595.801	€ 427.009.077	€ 413.873.326	€ 418.878.502	99
Totaal Zuid-Holland	€ 97.977.295	€ 98.644.119	€ 93.617.502	€ 96.058.685	98
Landelijk gebied	€ 23.658.071	€ 23.563.718	€ 23.788.538	€ 24.150.353	102
Stedelijk gebied	€ 74.319.224	€ 75.080.401	€ 69.828.964	€ 71.908.332	97
Groot verzorgingsgebied	€ 81.206.513	€ 82.978.348	€ 79.517.984	€ 81.766.799	101
Klein verzorgingsgebied	€ 16.770.782	€ 15.665.771	€ 14.099.518	€ 14.291.886	85

Tabel 31. Subsidie in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

9.3.2 Totale subsidie per inwoner

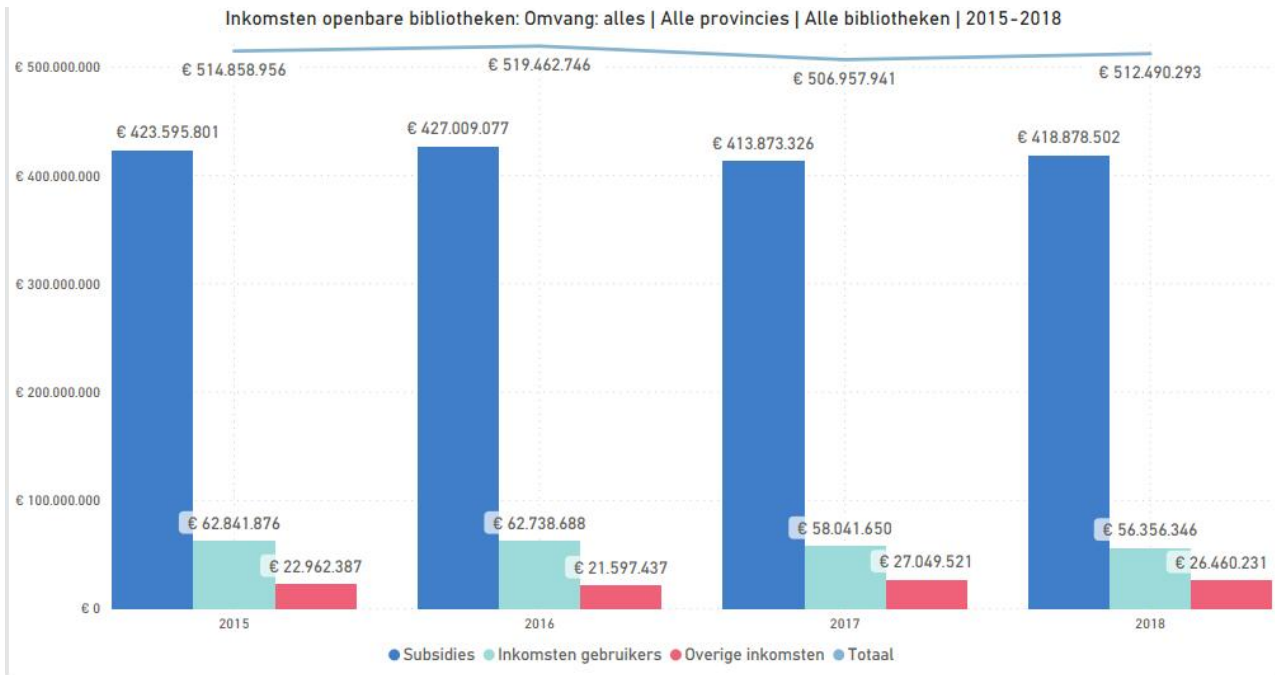
De totale subsidie (gemeentelijk + overig) per inwoner ligt in totaal Nederland in 2018 gemiddeld op € 24,54 per inwoner. De subsidie per inwoner voor de Zuid-Hollandse bibliotheken ligt daar met € 26,35 wat boven. Binnen Zuid-Holland ligt de totale subsidie per inwoner in het landelijk gebied duidelijk lager (€ 19,14) dan in het stedelijk gebied (€ 30,16). Ook voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied ligt de subsidie per inwoner lager (€ 20,35) dan voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied (€ 27,78).

Totale subsidie per inwoner	2015	2016	2017	2018	Index 2015-2018
Totaal Nederland	€ 25,17	€ 24,84	€ 24,33	€ 24,54	97
Totaal Zuid-Holland	€ 27,48	€ 26,98	€ 26,03	€ 26,35	96
Landelijk gebied	€ 19,12	€ 18,94	€ 19,36	€ 19,14	100
Stedelijk gebied	€ 31,92	€ 31,25	€ 29,49	€ 30,16	94
Groot verzorgingsgebied	€ 28,14	€ 28,55	€ 27,35	€ 27,78	99
Klein verzorgingsgebied	€ 24,66	€ 20,31	€ 20,48	€ 20,35	83

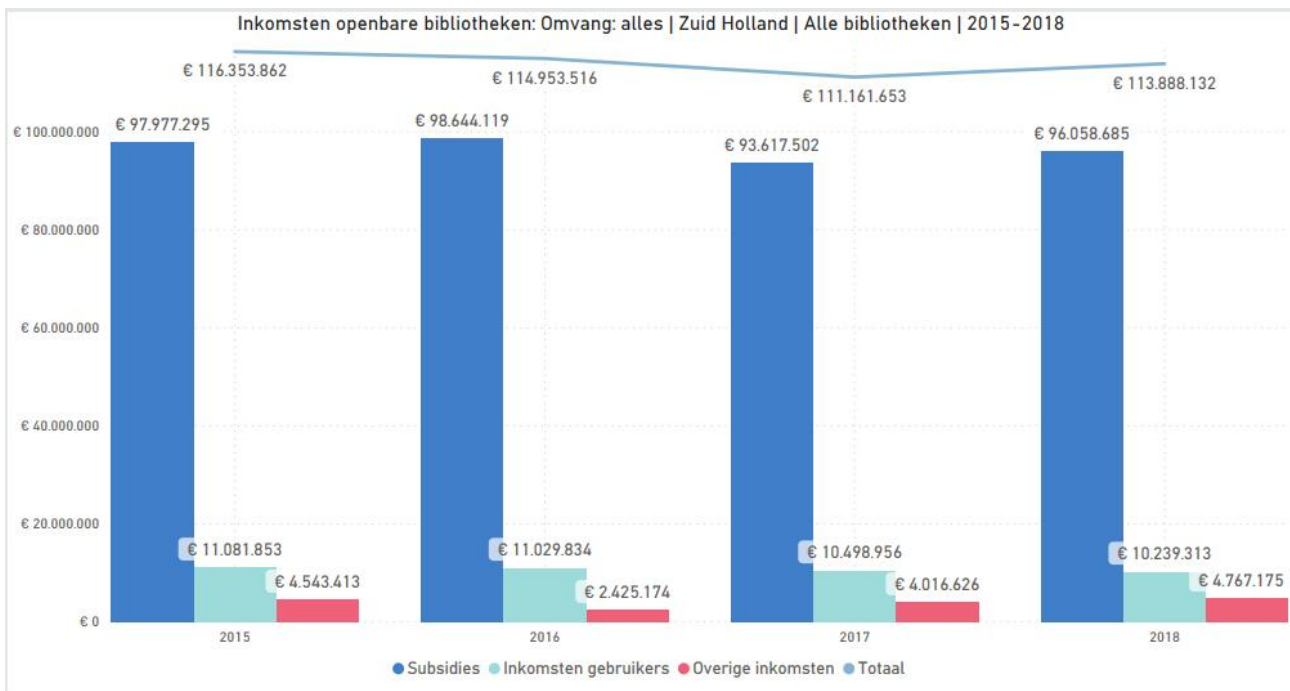
Tabel 32: Totale subsidie per inwoner. Bron: Wsob-enquête.

9.3.3 Totale inkomsten

Voor de totale inkomsten, inclusief subsidies zien we een zelfde trend als voor subsidies. Zowel in Nederland als in Zuid-Holland zijn de totale inkomsten voor de bibliotheken in 2018 iets toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar. Kijken we naar het verschil tussen 2015 en 2018, dan zien we dat voor Nederland als geheel de subsidie min of meer gelijk is gebleven en in Zuid-Holland iets is gedaald. In Zuid-Holland zien we deze daling vooral terug voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied. In de andere gebieden daalt dit een fractie of blijft het min of meer gelijk.

Figuur 23. Totale inkomsten Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 24. Totale inkomsten Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Inkomsten	2015	2016	2017	2018	Index '15-'18
Totaal Nederland	€ 514.858.956	€ 519.462.746	€ 506.957.941	€ 512.490.293	100
Totaal Zuid-Holland	€ 116.353.862	€ 114.953.516	€ 111.161.653	€ 113.888.132	98
Landelijk gebied	€ 30.281.439	€ 28.047.860	€ 29.155.676	€ 29.856.985	99
Stedelijk gebied	€ 86.072.423	€ 86.905.656	€ 82.005.977	€ 84.031.147	98
Groot verzorgingsgebied	€ 95.833.838	€ 95.851.201	€ 93.014.174	€ 95.735.070	100
Klein verzorgingsgebied	€ 20.520.024	€ 19.102.315	€ 18.147.479	€ 18.153.062	88

Tabel 33. Inkomsten in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

Als we kijken naar hoe de totale inkomsten verdeeld zijn, zien we in 2018 het volgende voor Nederland als geheel en voor Zuid-Holland:

Verdeling inkomen	% inkomen Nederland	% inkomen Zuid-Holland	% inkomen groot verzorgingsgebied	% inkomen klein verzorgingsgebied
Subsidie	79%	84%	79%	80%
Eigen inkomsten	15%	12%	15%	16%
Overige inkomsten	5%	4%	6%	4%

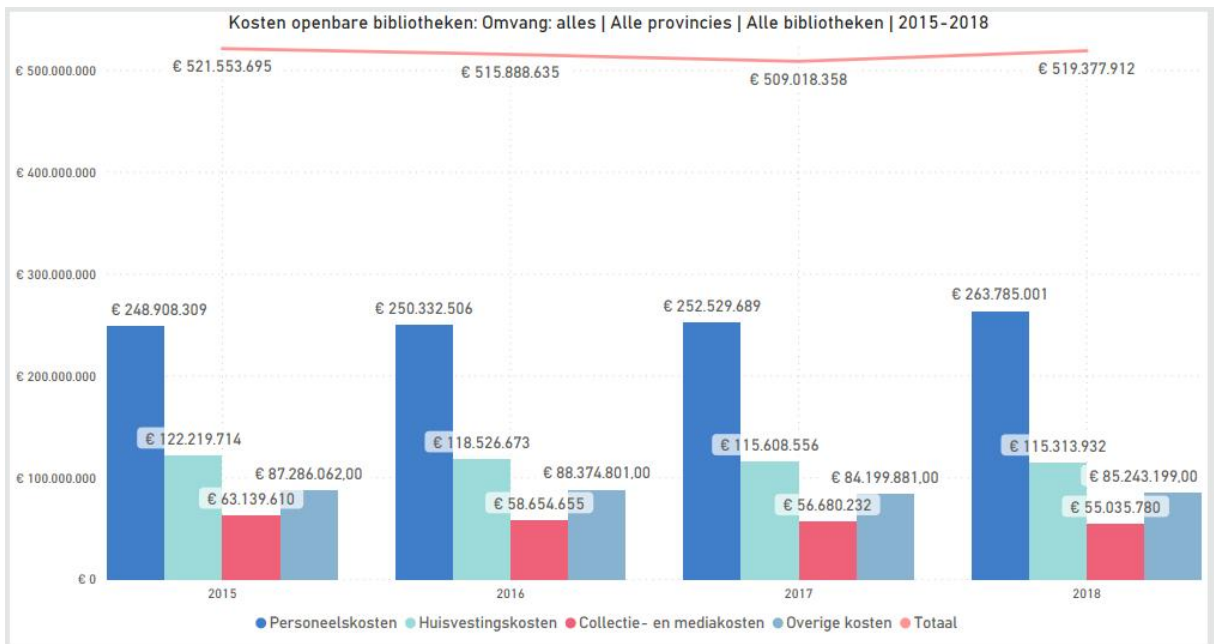
Tabel 34. Inkomsten naar type, 2018. Bron: Wsob-enquête.

9.3.4 Lasten

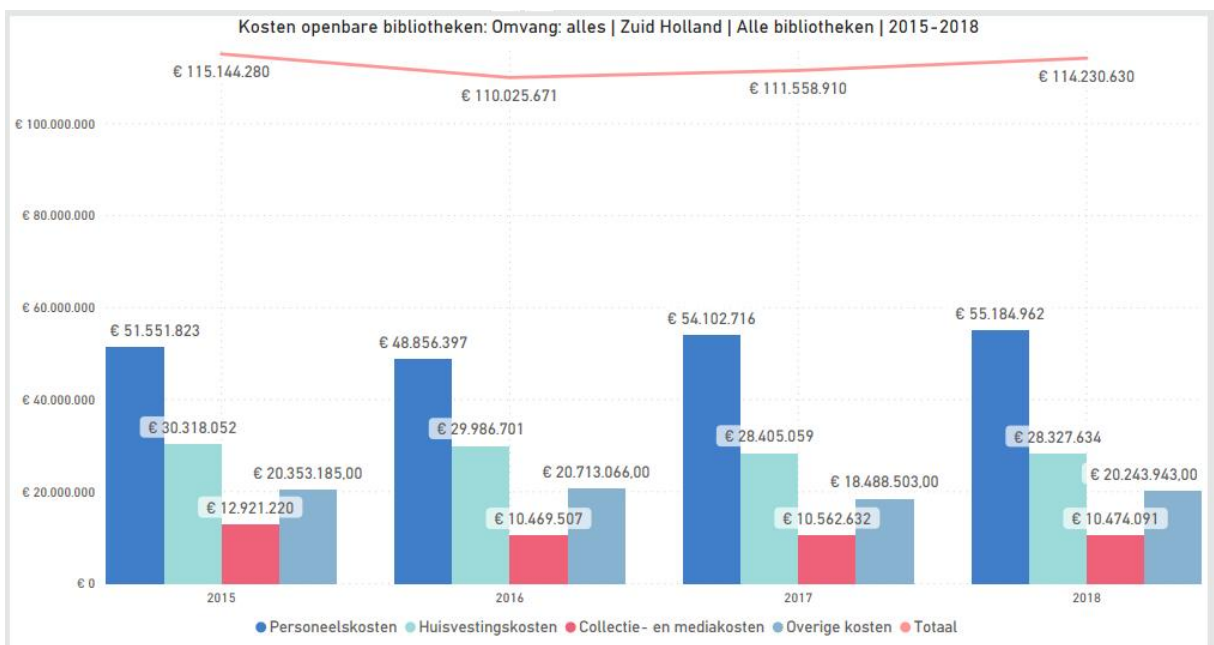
Ten opzichte van 2015 veranderen de totale lasten voor bibliotheken weinig in Nederland als geheel en voor Zuid-Holland. Om heel precies te zijn, zien we een zeer kleine daling voor Zuid-Holland. Wel zien we duidelijke verschillen tussen de gebieden. Voor het landelijk gebied zijn de lasten sinds 2015 met 6% gestegen en voor het stedelijk gebied met 3% gedaald. Voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied zijn de lasten met een fractie gestegen maar voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied zijn ze met 10% gedaald.

De grootste kostenpost voor de bibliotheken zijn de personeelskosten. De personeelskosten maken in 2018 48% uit van de totale lasten van de bibliotheken in Zuid-Holland (in 2017 was dit 49%). De huisvestingskosten komen op de tweede plaats met 25% (in 2017 was dit 26%). De kosten voor de collectie bedragen 9% en de overige kosten 18%. Ondanks kleine verschillen zijn over het geheel genomen de verhoudingen tussen de kostenposten vergelijkbaar tussen Nederland en Zuid-Holland.

Binnen Zuid-Holland zien we dat de huisvestingskosten voor bibliotheken met een groot verzorgingsgebied relatief gezien hoger liggen dan voor bibliotheken met een klein verzorgingsgebied.

Figuur 25. Totale lasten Nederland. Bron: Wsob-enquête.

Figuur 26. Totale lasten Zuid-Holland. Bron: Wsob-enquête.

Totale lasten	2015	2016	2017	2018	Index '15-'18
Totaal Nederland	€ 521.553.695	€ 515.888.635	€ 509.018.358	€ 519.377.912	100
Totaal Zuid-Holland	€ 115.144.280	€ 110.025.671	€ 111.558.910	€ 114.230.630	99
Landelijk gebied	€ 27.714.179	€ 27.819.160	€ 28.784.114	€ 29.333.491	106
Stedelijk gebied	€ 87.430.101	€ 82.206.511	€ 82.774.796	€ 84.897.139	97
Groot verzorgingsgebied	€ 93.650.257	€ 90.867.414	€ 92.406.091	€ 94.850.187	101
Klein verzorgingsgebied	€ 21.494.023	€ 19.158.257	€ 19.152.819	€ 19.380.443	90

Tabel 35. Lasten in Zuid-Holland naar landelijk/stedelijk en groot/klein verzorgingsgebied. Bron: Wsob-enquête.

Onderverdeling kosten	% kosten NL	% kosten ZH	Landelijk gebied	Stedelijk gebied	Groot	Klein
Personeelskosten	51%	48%	47%	49%	48%	52%
Huisvestigingskosten	22%	25%	19%	27%	26%	20%
Kosten collectie	11%	9%	12%	8%	9%	10%
Overige kosten	16%	18%	22%	16%	18%	19%

Tabel 36: Verdeling kosten bibliotheken in 2018. Bron: Wsob-enquête

Bijlage 1: Samenvatting beleidsplannen bibliotheken

1. Aanpak van de inventarisatie van de beleidsplannen

Om zicht te krijgen in de vraagstukken waar bibliotheken in Zuid-Holland mee bezig zijn en de aanpak hiervan, is voor het rapport over 2017 een inventarisatie van de beleidsplannen van bibliotheken in Zuid-Holland uitgevoerd. Hieronder volgt de inventarisatie zoals deze voor het rapport van 2017 is gedaan. Hiervoor is gekozen omdat ten opzichte van vorig jaar slechts vier nieuwe meerjarige beleidsplannen zijn verschenen. Dit is ook logisch want de beleidsplannen gaan doorgaans over meerdere jaren en worden daarom maar eens in de zoveel jaar gepubliceerd. Grote verschillen op onderstaande conclusies vallen voor 2018 daarom niet te verwachten. Voor de volgende rapportage, over 2019, als er naar verwachting nog een aantal aanvullende nieuwe beleidsplannen zijn verschenen, zullen wij de inventarisatie van de beleidsplannen weer updaten.

2. Maatschappelijke ontwikkelingen en trends

In de inventarisatie is allereerst in kaart gebracht welke maatschappelijke ontwikkelingen en trends de bibliotheken signaleren die van invloed zijn op hun organisatie of dienstverlening. Veertien bibliotheken benoemen in hun beleidsplan ontwikkelingen en trends. Het meest genoemd worden het toegenomen beroep op de zelfredzaamheid van burgers en de toenemende digitalisering van de samenleving (beiden door 10 bibliotheken genoemd). Concreet betekent dit dat de overheid een stap terug heeft gedaan en van burgers verwacht dat ze meer regie nemen en zaken zelf regelen. Daarnaast wordt dienstverlening steeds vaker alleen nog online aangeboden. Het aanbod en gebruik van digitale media is toegenomen en mede hierdoor worden minder boeken gelezen. Er wordt ook een steeds groter beroep gedaan op digitale vaardigheden: om te kunnen meedoen in de maatschappij zijn digivaardigheden een vereiste.

Het toenemende belang van persoonlijke ontwikkeling/ doorleren en de trend dat mensen minder tijd hebben en meer op beleving gericht zijn, worden ieder door 5 bibliotheken genoemd.

3. Toekomstige thema's en speerpunten

Het merendeel van de bibliotheken (20 in totaal) ziet door deze maatschappelijke ontwikkelingen nieuwe rollen en functies ontstaan voor bibliotheken. Daarbij wordt ook vaak verwezen naar de Wsob waarin niet alleen meer lezen, leren en informeren, maar ook de kernfuncties organiseren van ontmoeting en debat en kennismaken met kunst en cultuur onderdeel zijn van het wettelijke takenpakket van de bibliotheek.

Over het geheel genomen zien we de wens om te transformeren van organisaties die boeken uitlenen naar maatschappelijke en educatieve organisaties met steeds meer digitaal aanbod, nieuwe leenvormen, rustige lees- en studieruimtes en fysieke en virtuele ontmoetingsplekken. Zo ervaren de meeste bibliotheken een noodzaak om samen te werken en partnerschappen aan te gaan (16 bibliotheken). Twaalf bibliotheken willen zelfservice en digitale toegankelijkheid bevorderen en eveneens 12 bibliotheken willen meer lokaal maatwerk leveren en/of dichtbij de doelgroepen/ op meerdere plekken aanwezig zijn. De helft van de bibliotheken heeft vernieuwing/ transitie als speerpunt en/ of (meer) vraaggericht te werk gaan.

Acht bibliotheken noemen het delen van huisvesting en gebouwen, hetgeen een kostenvoordeel oplevert maar ook meer, of nieuwe, vormen van dienstverlening mogelijk maakt. Verder willen bibliotheken minder afhankelijk worden van subsidies: 7 bibliotheken noemen meer (maatschappelijk) ondernemen/ minder afhankelijk van subsidies zijn als belangrijk thema.

4. Kernfuncties en dienstverlening

Alle bibliotheken hebben in hun beleidsplan of jaarverslag vermeld welke kernfuncties en diensten ze voor zichzelf zien. In onderstaande tabel staan deze op een rij. Het meest genoemd worden 'digitale vaardigheden/ mediawijsheid', 'educatie/ persoonlijke ontwikkeling/ zelfredzaamheid' en 'taalvaardigheden/ bestrijden van laaggeletterdheid'. Alle drie worden door driekwart of meer van de bibliotheken genoemd.

Functie	Aantal keer genoemd	Percentage N=22
Digitale vaardigheden/ mediawijsheid	18	82%
Educatie/ zelfredzaamheid/ persoonlijke ontwikkeling	17	77%
Taalvaardigheden/ bestrijden van laaggeletterdheid	16	73%
Stimuleren van (plezier in) het lezen/ leesbevordering	14	64%
Ontmoeten/ participatie/ bestrijden eenzaamheid en bevorderen sociale cohesie	12	55%
Culturele activiteiten/ evenementen	11	50%
Verbinden/ bij elkaar brengen/ delen kennis en informatie/ debat	10	45%

Tabel 1. Kernfuncties en dienstverlening

5. Doelgroepen

In de inventarisatie is ook bekeken op welke doelgroepen bibliotheken zich richten. Van de 19 bibliotheken die een specifieke doelgroep noemen, richten 18 zich op kinderen van 0 t/m 12 jaar. Ook kwetsbare volwassenen worden vaak genoemd, soms gespecificeerd naar laaggeletterden, niet-digivaardige burgers, werkzoekenden, mensen met een (lees)beperking (zie onderstaande tabel).

Doelgroep	Aantal keer genoemd	Percentage N=19
Kinderen (0-12)	18	95%
Kwetsbaren (laaggeletterden, niet-digivaardige burgers, werkzoekenden, mensen met een (lees)beperking)	17	89%
Jongeren (13-16/13-18/13-26, vmbo leerlingen)	10	53%
(Kwetsbare) ouderen	6	32%
Volwassenen in het algemeen	6	32%

Tabel 2. Doelgroepen

6. Samenwerking

Samenwerking wordt door een meerderheid van de bibliotheken aangestipt als een belangrijk thema in het beleid. Gemeenten worden door alle bibliotheken genoemd als een samenwerkingspartner. Deze samenwerking kent veel vormen, zoals die van subsidieverstrekker en -ontvanger, opdrachtgever en –nemer, maar ook de bibliotheek als onderdeel van de gemeente of een gelijkwaardig partnerschap.

Vaak geven bibliotheken aan dat ze het aantal samenwerkingen willen uitbreiden of bestaande samenwerkingen willen intensiveren. Het (primair) onderwijs en instellingen voor voorschoolse educatie en kinderopvang, aanbieders van kunst en cultuur/ theaters en aanbieders van taaleducatie worden daarbij het meest genoemd. Andere, met enige regelmaat, genoemde partners zijn maatschappelijke organisaties, ouderen- en welzijnsorganisaties, bibliotheken in de regio en aanbieders van educatie op het gebied van digivaardigheden.

Uit de inventarisatie van de beleidsplannen en jaarverslagen blijkt verder dat samenwerkingen veel gradaties kennen: van het ter beschikking stellen van ruimte tot het gezamenlijk gebruiken van een gebouw, het delen van personeel en/of vrijwilligers en het gezamenlijk aanbieden van activiteiten.

Samenwerkingspartner (genoemd door 4 of meer bibliotheken)	Aantal keer genoemd	Percentage N=22
Gemeente/ ISD	22	100%
Primair onderwijs	20	91%
Aanbieders van kunst en cultuur/ theaters	18	82%
Aanbieders van taaleducatie	18	82%
Voorschoolse educatie en kinderopvang	16	73%
Maatschappelijke organisaties als Vluchtelingenwerk, Humanitas, MEE, jongerenwerk	11	50%
Ouderen- en welzijnsorganisaties	10	45%
Bibliotheken in de regio	10	45%
Onderwijs in het algemeen	8	36%
Voortgezet onderwijs	8	36%
Aanbieders van ondersteuning mediawijsheid/ digivaardigheden	6	27%
Bedrijfsleven/ ondernemers	5	23%
Woonzorg centra/ verzorgingsinstellingen	5	23%
Aanbieders volwassenen educatie/ Volksuniversiteit	4	18%
Informatieve instellingen (brievenbrigade, wetswinkel, belastingwinkel)	4	18%
Historische/ erfgoed organisaties	4	18%

Tabel 3. Samenwerking

7. Organisatie

7.1. Vestigingen en servicepunten

Uit de inventarisatie blijkt dat bibliotheken hun diensten in verschillende vormen aanbieden. Zeventien bibliotheken hebben recentelijk servicepunten ingericht op scholen, in zorgcentra of in voorschoolse instellingen of hebben plannen om dit te doen. Bij 13 bibliotheken wordt het gebouw gedeeld met andere organisaties of is er het voornemen om dit te gaan doen. Verder hebben 7 bibliotheken plannen voor nieuwbouw of renovatie of zijn ze de mogelijkheden hiervoor aan het verkennen en bij 5 bibliotheken staat een verhuizing in de planning of is dit net uitgevoerd. Daarnaast wordt bij 5 bibliotheken een groter deel van de ruimte ingericht voor ontmoeten, studeren en werken.

Verder is er bij 5 bibliotheken sprake van meer inzet van servicepunten of steunpunten. Echter, 3 bibliotheken geven aan te stoppen met de bibliobus en eveneens 3 bibliotheken geven aan dat er sprake is van een afname of kleiner worden van 'stand alone'/ volwaardige bibliotheekvestigingen.

7.2. Fusies en reorganisaties

Bij 3 bibliotheken wordt in de nabije toekomst mogelijk een fusie aangegaan met een collega bibliotheek of is dit net gebeurd. Verder is bij 4 bibliotheken recentelijk gereorganiseerd of gaat dit binnenkort gebeuren.

7.3. Openingstijden

Bij 8 bibliotheken is verruiming van openingstijden het streven of is dit al recentelijk gerealiseerd. Veelal is dit mogelijk gemaakt door meer inzet van vrijwilligers.

7.4. Personeel

Alle bibliotheken maken gebruik van vrijwilligers. Bij 14 bibliotheken wordt een toename in het aantal vrijwilligers verwacht of nagestreefd. Veelal worden zij ingezet als gastheer/ -vrouw. Voor verruiming van de openingstijden zijn vrijwilligers vaak noodzakelijk. Negen bibliotheken geven aan dat ze het vrijwilligersbeleid (gaan) doorontwikkelen en/ of herdefiniëren. Vier bibliotheken bieden werkervaringsplekken aan uitkeringsgerechtigden of willen dit gaan dit doen.

De veranderende functies en rollen van bibliotheken betekenen ook dat een beroep wordt gedaan op andere competenties van personeelsleden. Een grote meerderheid, 16 bibliotheken, noemt dit in hun beleidsplan of jaarverslag. Sommige bibliotheken hebben het voornemen om het personeelsbeleid aan te passen, bijvoorbeeld op het terrein van scholing en training van de medewerkers.

7.5. Financiering

Negen bibliotheken melden dat de gemeentelijke subsidies zijn afgenomen wegens bezuinigingen. Vijftien bibliotheken noemen andere manieren waarop zij inkomsten (willen gaan) werven: deze staan op een rij in onderstaande tabel. Het meest genoemd (13 keer) is het werven van financiering

voor projecten, bijvoorbeeld via fondsen of subsidies. Een andere, met enige regelmaat, genoemde oplossing (7 bibliotheken), is klanten laten betalen voor bestaande producten of diensten (zoals printers/ pc's of activiteiten) en/ of het ontwikkelen van nieuwe producten of diensten voor betalende klanten.

Manieren van inkomsten werven	Aantal keer genoemd	Percentage N=15
Projectfinanciering/ fondsen/ subsidies	13	87%
(Nieuwe) producten of diensten (ontwikkelen) voor betalende klanten	7	47%
Donateurs/ sponsoring	6	40%
Meer maatschappelijk ondernemen / derde geldstromen binnenhalen	5	33%
Verhuur van gebouw/ zaal	4	27%
Publiek/ private samenwerking	2	13%
Horeca	2	13%
Crowdfunding	2	13%
Verhogen van het leengeld/ de contributie	1	7%

Tabel 4. Financiering

7.6. Marketing en communicatie

Twaalf bibliotheken hebben als aandachtspunt voor de toekomst hun zichtbaarheid en herkenbaarheid naar buiten toe. Verder hebben 11 bibliotheken klantgerichtheid hoog op de prioriteiten agenda staan.

Bijlage 2: Samenvoegingen van gemeenten in Zuid-Holland

De volgende Zuid-Hollandse gemeenten zijn recent samen gegaan. Er staan voor de nabije toekomst geen nieuwe herindelingen in de planning. Onderstaande samenvoegingen hebben direct na het rapportagejaar van deze publicatie, te weten 2018, plaatsgevonden: op 1 januari 2019.

Samenvoeging van de gemeenten Binnenmaas, Cromstrijen, Korendijk, Oud-Beijerland en Strijen tot de gemeente Hoeksche waard

Deze samenvoeging is op 01-01-2019 in gegaan.

Samenvoeging van de gemeenten Leerdam, Vianen en Zederik tot de gemeente Vijfheerenlanden en wijziging van de grens tussen de provincies Utrecht en Zuid-Holland

De Zuid-Hollandse gemeenten Zederik en Leerdam en de Utrechtse gemeente Vianen zijn per 01-01-2019 opgeheven en een nieuwe Utrechtse gemeente genaamd Vijfheerenlanden, bestaande uit het grondgebied van de drie opgeheven gemeenten, is ingesteld.

Samenvoeging van de gemeenten Giessenlanden en Molenwaard tot de gemeente Molenlanden

Deze samenvoeging is op 01-01-2019 in gegaan.

Samenvoeging van de gemeenten Noordwijk en Noordwijkerhout tot de gemeente Noordwijk

Deze samenvoeging is op 01-01-2019 in gegaan.

Bijlage 3: Gemiddelde afstand tot aan de bibliotheek

Nederland	2015	2016	2017	2018
Totaal Nederland	1,9	1,9	1,9	1,9
Totaal Zuid-Holland	1,6	1,6	1,6	1,6
Korendijk*	8	8	7,4	7,4
Giessenlanden	5	5	5	5
Goeree-Overflakkee	3,9	4	4	4
Albrandswaard	3,9	3,9	3,9	3,9
Nieuwkoop	2,8	2,8	2,8	2,8
Hellevoetsluis	2	2	2	2,7
Alphen aan den Rijn	2,1	2,8	2,4	2,5
Nissewaard	2,4	2,4	2,4	2,4
Kaag en Braassem	3,4	3,4	3,4	2
Molenwaard	2,4	2	2	2
Bodegraven-Reeuwijk	2	2,1	2	2
Wassenaar	1,8	2	2	2
Capelle aan den IJssel	1,8	1,4	1,4	2
Brielle	1,9	1,9	1,9	1,9
Krimpenerwaard	1,9	1,8	1,9	1,9
Zoetermeer	2	1,9	1,8	1,8
Barendrecht	1,5	1,5	2,5	1,7
Leerdam	1,7	1,6	1,7	1,7
Papendrecht	1,8	1,7	1,7	1,7
Waddinxveen	1,7	1,7	1,7	1,7
Zederik	1,7	1,7	1,7	1,7
Krimpen aan den IJssel	1,6	1,6	1,6	1,6
Zoeterwoude	1,5	1,5	1,5	1,6
Maassluis	1,7	1,6	1,6	1,6
Pijnacker-Nootdorp	1,5	1,6	1,6	1,6
Rotterdam	1,6	1,6	1,6	1,6
Rijswijk (ZH.)	1,5	1,5	1,5	1,6
Strijen	1,6	1,5	1,5	1,5
Gorinchem	1,4	1,4	1,4	1,5
Delft	1,4	1,4	1,4	1,4
Hillegom	1,4	1,4	1,4	1,4
Lansingerland	1,4	1,3	1,3	1,4
Sliedrecht	1,4	1,5	1,3	1,3
Voorschoten	1,2	1,2	1,2	1,3

Leiden	1,2	1,2	1,2	1,3
Dordrecht	1,3	1,3	1,3	1,3
Hendrik-Ido-Ambacht	1,3	1,3	1,3	1,3
Leiderdorp	1,3	1,3	1,3	1,3
Leidschendam-Voorburg	1,3	1,3	1,3	1,3
Lisse	1,3	1,3	1,3	1,3
Ridderkerk	1,3	1,3	1,3	1,3
Zwijndrecht	1,3	1,3	1,3	1,3
Binnenmaas	1,3	1,3	1,3	1,2
Oegstgeest	1,2	1,2	1,3	1,2
Westvoorne	1,2	1,2	1,2	1,2
Noordwijk	1,2	1,2	1,2	1,2
Oud-Beijerland	1,4	1,4	1,2	1,2
Zuidplas	2,5	1,1	1,2	1,1
Alblasserdam	1,1	1,1	1,1	1,1
Cromstrijen	1,1	1,1	1,1	1,1
Teylingen	1,1	1,1	1,1	1,1
Vlaardingen	1,1	1,1	1,1	1,1
Westland	1,1	1,1	1,1	1,1
Noordwijkerhout	1,5	1,5	1,1	1,1
's-Gravenhage (gemeente)	1,2	1	1	1
Hardinxveld-Giessendam	1	1	1	1
Gouda	0,8	0,8	0,9	1
Schiedam	1,9	1	0,9	0,9
Midden-Delfland	0,9	0,9	0,9	0,9
Katwijk	1,5	1,4	1,4	0,9

* De gemeente Korendijk heeft geen openbare bibliotheekvoorziening en ook geen commerciële bibliotheek.

Bijlage 4: Gebruikte bronnen

Onderzoeken

Koninklijke Bibliotheek (november 2018). *Dataset Wsob-enquête 2018* en grafieken. Geraadpleegd via: [Dashboard Bibliotheekstatistiek 2018](#) op [bibliotheekinzicht.nl](#).

Toekomstige samenwerking gemeenten Zuid-Holland. Geraadpleegd via: www.metatopos.eu

Websites

Websites van alle bibliotheken van Zuid-Holland (februari 2020)

Interne bronnen bij ProBiblio

Datasets uit overige BOP-enquêtes (november 2019)
<https://bop.bibliotheek.nl/>

Gegevens uit G!DS (januari 2020)